

UiO : Det juridiske fakultet

Det strafferettslige redaktøransvar i en digital mediehverdag

Kandidatnummer: 504

Leveringsfrist: 25. April 2013

Antall ord: 17343

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	3
1.1	AVGRENSNINGER.....	4
2	REDAKTØRANSVARET	6
2.1	REDAKTØRANSVARET I SNEVER FORSTAND	6
2.1.1	HVA ER REDAKTØREN AV ET BLAD ELLER TIDSSKRIFT	9
2.2	RETTLIG PLASSERING	14
2.2.1	STRAFFERAMMEN.....	15
2.3	HISTORISK UTVIKLING	16
2.4	REDIGERTE OG IKKE-REDIGERTE MEDIER	18
2.5	REDAKTØRANSVARETS PRESSEETISKE SIDE	19
2.6	LOV OM REDAKSJONELL FRIDOM I MEDIA OG LOVFESTING AV PLIKTEN TIL Å HA EN REDAKTØR	21
2.7	FORTSATT REDAKTØRANSVAR?	22
3	FUNKSJONER	26
3.1	INNLEDNING	26
3.2	YTRINGSFRIHET – REDAKTØRANSVARETS PRINSIPIELLE OVERBYGNING	27
3.2.1	INNLEDNING	27
3.2.2	BEGRUNNELSER FOR YTRINGSFRIHET	27
3.2.3	GRUNNLOVEN §100 OG EMK ART. 10	30
3.3	REDAKTØRANSVARETS UNDERLIGGENDE ANSVARSREGLER	32
3.3.1	INNLEDNING	32
3.3.2	ÆREKRENKELSER.....	33
3.3.3	PRIVATLIVETS FRED.....	34
3.3.4	MORTIFIKASJON STRAFFELOVEN §253.....	35
3.3.5	STRAFFRIHET FOR TEKNISKE VIDEREFORMIDLERE.....	35
3.3.6	UNDERLIGGENDE ANSVARSREGLER I STRAFFELOVEN 2005.....	36
3.4	KILDEVERNET OG REDAKTØRANSVARET	37
3.5	REDAKTØRENS ERSTATNINGSANSVAR	41

3.6	FORETAKSSTRAFF	42
3.7	E-HANDELSLOVEN	44
4	<u>GJELDER REDAKTØRANSVARET FOR NETTBASERTE MEDIER?</u>	48
4.1	INNLEDNING.....	48
4.2	GJELDER REDAKTØRANSVARET PÅ INTERNETT?.....	48
4.3	REDAKTØRANSVARET PÅ INTERNETT – EN GLIDESKALA: NETTAVISER, DISKUSJONSFORA, BLOGGER?	55
4.3.1	INNLEDNING.....	55
4.3.2	REDIGERTE AVISER PÅ NETTET.....	57
4.3.3	KOMMENTARFELT, ELLER DEBATTFELT I NETTAVISER.....	58
4.3.4	DISKUSJONSFORA TILKNYTTET NETTAVISER	60
4.3.5	KAN REDAKTØRANSVARET GJELDE FOR BLOGGER?	63
4.3.6	ANDRE GRENSEDRAGNINGER.....	64
5	<u>AVSLUTNING</u>	65
6	<u>LITTERATURLISTE.....</u>	67

1 Innledning

I vår moderne mediehverdag, der stadig mer redaksjonelt stoff flyttes over på nye, digitale plattformer, er det en rekke nye rettslige problemstillinger som melder seg, og det kan være vanskelig for lovgiver å følge den raske utviklingen som foregår. I denne oppgaven vil jeg diskutere en av disse problemstillingene, nemlig hvorvidt det strafferettslige redaktøransvaret i straffelovens §431 gjelder på internett, og i så fall for hvilke nettmedier bestemmelsen gjelder. Dette er uavklart i dag, både i rettspraksis og teori, blant annet på grunn av straffelovens definisjon av ”trykt skrift” i §10. Rekkevidden av redaktøransvaret er et praktisk viktig og aktuelt tema, fordi denne uklarheten i lovgivningen skaper vanskeligheter og mangel på forutberegnelighet, både for medieforetakene, rettsinstansene og borgerne som bruker de digitale mediene.

Det strafferettslige redaktøransvaret er en konkret ansvarsregel i straffelovens §431, som forteller når redaktøren blir straffeansvarlig dersom en ulovlig ytring er publisert i bladet eller tidsskriftet. Redaktøransvaret har også en etisk side, avtalefestet i de presseetiske avtaledokumentene - Redaktørplakaten, Vær Varsom-plakaten og Tekstreklameplakaten. Disse er avtalerettslig bindende, ikke men strafferettslig sanksjonert. I denne oppgaven vil jeg konsentrere meg om det strafferettslige redaktøransvaret i strl. §431. Regelen er en del av et komplekst presserettslig system, og har stor symbolsk verdi.

I den nye straffeloven er redaktøransvaret videreført i §269, og gitt en medienøytral utforming. Men denne er ikke planlagt å tre i kraft før i 2017 og rekkevidden av det nye redaktøransvaret er foreløpig uklart. At redaktøransvaret i någjeldende straffelov ikke er gitt en medienøytral utforming, skaper en rekke ubesvarte spørsmål. Det skaper forvirring og uavklarte situasjoner i strafferetten, men er også et spørsmål som reiser større, prinsipielle problemstillinger.

For å svare på problemstillingen min vil jeg for det første gjennomgå definisjonen av redaktøransvaret både i §431 og i §436 , der legaldefinisjonen av begrepet ”redaktør” står, og jeg vil se på de ulike aspektene av redaktøransvaret.

For det andre, vil jeg ta for meg de funksjonelle sidene av redaktøransvaret og de bestemmelsene som har sammenheng med dette ved å begrense, utvide eller komplettere det – både rettsområder som grenser til og griper inn i eller påvirker redaktøransvaret og den prinsipielle overbygningen: ytringsfrihet og pressens samfunnsansvar.

Siden redaktøransvaret er funksjonelt utformet, mener jeg at dette er nødvendig for å kunne konkludere i oppgavens siste del.

For det tredje, vil jeg diskutere hvorvidt redaktøransvaret gjelder for nettbaserte medier, og deretter se på hvilke nettmedier det i så fall gjelder for. Man kan tenke seg at det gjelder en slags glideskala på internett, der de tradisjonelle mediens nettaviser er kjernen, mens personlige blogger, chat-fora, og ikke-redigerte medier utgjør ytterkantene.

For det fjerde vil jeg i oppgavens siste del forsøke å komme til en konklusjon om emnet.

Det finnes få rettskilder om temaet, og stoffet er gjennomgående lite behandlet i juridisk teori. Derfor har arbeidet med oppgaven krevd selvstendig refleksjon.

1.1 Avgrensninger

I denne oppgaven vil jeg avgrense mot kringkasting. Dette mener jeg fører for langt utover oppgavens grenser. Jeg vil også avgrense mot strafferammene av de forskjellige bestemmelsene, bortsett fra der dette er av betydning for oppgavens hovedspørsmål.

I forbindelse med den nye straffeloven er meningsinnholdet i en del av de någjeldende reglene jeg behandler i denne oppgaven noe endret. Jeg kommer til å nevne disse endringene, men jeg vil først og fremst konsentrere meg om den nåværende rettstilstanden.

2 Redaktøransvaret

2.1 Redaktøransvaret i snever forstand

§431 er en strafferettslig ansvarsregel som i utgangspunktet plasserer redaktørens straffeansvar, men den er også en regel som knytter seg til det norske presserettslige systemet og sier noe prinsipielt om redaktørens stilling i samfunnet. I dette avsnittet skal jeg imidlertid forklare hva redaktøransvaret etter §431 er i snever forstand.

Redaktøransvaret i straffeloven §431, første ledd første punktum, statuerer et særlig ansvar for redaktøren av et blad eller tidsskrift, og ordlyden er slik:

”Redaktøren av et blad eller tidsskrift straffes med bøter eller fengsel inntil 3 måneder såfremt bladet eller tidsskriftet offentliggjør noe som ville ha pådradd redaktøren straffansvar etter noen annen lovbestemmelse om han hadde kjent innholdet. Dog er han straffri såfremt han godtgjør at det ikke kan legges ham noe til last med hensyn til kontroll med innholdet av skriftet eller tilsyn med eller rettleiding eller instruks for hans stedfortreder, medarbeidere eller underordnede.”

Ordlyden i denne bestemmelsen tilsier at begrepet ”redaktøren av et blad eller tidsskrift” må tolkes. Dette vil jeg ta for meg i de påfølgende avsnittene, men jeg nevner kort nå at legaldefinisjonen av redaktør står i straffelovens §436 og at ”blad eller tidsskrift” henger sammen med definisjonen av ”trykt skrift” i straffelovens §10.

Straffbarheten i denne bestemmelsen er betinget av at bladet eller tidsskriftet ”offentliggjør” ”noe som ville ha pådradd redaktøren straffansvar etter noen annen lovbestemmelse om hun hadde kjent innholdet.”

En naturlig forståelse av begrepet ”offentliggjør” tilsier at det her er snakk om publisering. Om ulovlige ytringer blir skrevet på internweben til avishuset eller på speilet i et redaksjonslokale, er ikke dette ”offentliggjøring” i lovens forstand. Bestemmelsen

tar sikte på det som spres offentlig i det redaksjonelle produktet redaktøren har ansvaret for.

Redaktøransvaret er et straffansvar som avhenger av hvorvidt redaktøren ville ha pådratt seg straffansvar etter en annen bestemmelse "dersom han hadde kjent innholdet". Retten må derfor undersøke om redaktøren ville ha oppfylt skyldkravet i det prinsipale straffebudet dersom hun hadde lest artikkelen eller kjent innholdet i den.¹ En naturlig forståelse av bestemmelsen, tilsier at den dermed kun er aktuell dersom redaktøren ikke har kjent innholdet. Dersom redaktøren har lest artikkelen eller kjent innholdet og oppfylt skyldkravet i det prinsipale straffebudet, kan hun straffes etter straffelovens alminnelige regler, enten direkte eller som medvirker. Redaktøransvaret kommer dermed kun til anvendelse der redaktøren ikke var kjent med innholdet.

Redaktøransvaret er et selvstendig straffansvar, det vil si at redaktørens straffansvar er uavhengig av om forfatteren av den ulovlige artikkelen blir straffet eller ikke. Det avhenger ikke av om forfatteren av den ulovlige artikkelen er kjent og redaktøren blir ikke straffri ved å oppgi navnet på forfatteren . Hun er ansvarlig for ulovlige ytringer som er trykket i bladet eller skriftet hun er ansvarlig for, selv om hun ikke har lest det.

Regelen gjør at det juridiske ansvaret for det som er trykket i bladet eller tidsskriftet, faller på redaktøren uansett om hun har kjent til det eller ikke, med mindre den snevre unntaksregelen i første ledd annet punktum kommer til anvendelse:

"Dog er han straffri såfremt han godtgjør at det ikke kan legges ham noe til last med hensyn til kontroll med innholdet av skriftet eller tilsyn med rettledning eller instruks for hans stedfortreder, medarbeidere eller underordnede."

¹ Mæland (1998) note 4 til §431

En ordlydstolkning av dette punktet tilsier derfor at redaktøren må "godtgjøre" at det ikke kan "legges ham noe til last". At redaktøren må godtgjøre, tilsier at det er redaktøren selv som har bevisbyrden, altså at bevisbyrden er snudd i denne unntaksregelen. Det er en generell aktsomhetsplikt i denne bestemmelsen, dette følger av ordene "kontroll...eller tilsyn med rettledning eller instruks".

I VG- dommen, Rt. 1987 s. 764 (s.772)kom spørsmålet om redaktøransvarets første ledd annet punktum opp, og de ankende parter, som var VG med flere, påberopte seg §431 første ledd annet punktum, og sa at denne kunne komme til anvendelse fordi redaktøren var bortreist og ikke informert.

Dette førte imidlertid ikke frem. Høyesterett uttalte at det var på det rene at kontrollen sviktet i dette tilfellet, og syntes ikke det var gitt en tilfredsstillende forklaring på hvordan dette kunne skje. De mente derfor at det ikke kunne anses godtgjort at redaktøren hadde oppfylt aktsomhetsplikten som kreves etter §431 første ledd. ²

Saker som omhandler redaktøransvaret i §431 første ledd andre punktum, kommer imidlertid sjelden for retten. Dette har mye å gjøre med holdningen presseorganisasjonene har til redaktørens rolle som ansvarlig: Redaktøren har det overordnede ansvaret for det redaksjonelle produktet, og vil derfor ta på seg ansvaret for det som går galt. Redaktørforeningen og Norsk Journalistlag har i lengre tid gått inn for et eneansvar for redaktøren, der redaktøren overtar det juridiske ansvar for alt som publiseres i avisen. Et slikt eneansvar vil gi en plattform for å hevde at redaktøren må ha ytterligere selvstendighet, bade i forhold til eierne, i forhold til den alminnelige debatten og som ledd i rettslig argumentasjon. Et eksempel ville være at presseorganisasjonene hadde hatt et argument for å hevde at journalisters kildevern er absolutt, noe

² Rt. 1987 s. 764, s. 772

de i lang tid har kjempet for, men ikke fått gjennomslag for. Jeg vil komme tilbake til det nære forholdet mellom kildevernet og redaktøransvaret både i del 3 og i del 4.

I artikkelen Redaktøransvar på internett fra 2005, skriver Halvor Manshaus at reglene om redaktøransvar også har en preventiv funksjon, ved at redaktøren oppfordres til aktsom kontroll med stoffet som formidles. Han tilføyer at det også blir lettere for den skadelidende å ta opp saken, når den ansvarlige er forhåndsutpekt.³ Dette er et viktig aspekt av redaktøransvaret, som viser bestemmelsens prinsipielle side. Det er redaktøren som er den overordnet ansvarlige. Disse hensynene kan være desto mer aktuelle på internett, der mulighetene for å ytre seg anonymt og å krenke andre i "sanntid" er større enn i de tradisjonelle papirmediene.

2.1.1 Hva er redaktøren av et blad eller tidsskrift

Begrepet "redaktøren av et blad eller tidsskrift" i straffelovens §431, er legaldefinert i straffeloven §436.

Ordlyden i bestemmelsen lyder:

"Ved redaktør av et blad eller tidsskrift forstås i dette kapitel den som treffer avgjørelse om skriftets innhold eller om en del av dette, enten han betegnes som redaktør eller som utgiver eller på annen måte".

Ordlyden i denne bestemmelsen, tilsier at definisjonen er funksjonsorientert og at navnet ikke er avgjørende. Det er den som tar de reelle avgjørelsene om skriftets innhold, som er redaktør i lovens forstand.

I mange store aviser er det flere redaktører, for eksempel kulturredaktør, politisk redaktør og så videre, der hver person treffer avgjørelse om en del av skriftets innhold.

³ Manshaus (2005)

Da aksepterer loven en ordning med flere spesialredaktører, som er likestilt og redaktører for sin egen del av avisen. I de fleste tilfeller i norske mediehus, er imidlertid redaksjonene hierarkisk oppbygd, med en ansvarlig redaktør, og flere underredaktører.

Dersom man har et system der man anerkjenner sidestilte spesialredaktører, kan det være vanskelig å avgjøre hvem som har den endelige avgjørelsen. Straffeloven §429, stiller krav om at den som faktisk er redaktør skal angis som redaktør, hvis ikke straffes redaktøren og forleggeren med bøter. Lov om redaksjonell fridom i media forutsetter også at medier må ha redaktør. Derfor vil det i norske aviser i praksis være den som kaller seg redaktør som er redaktør.

At §436 sier "redaktør av et blad eller tidsskrift" og ikke bare "redaktør", er en inn snevring av kretsen bestemmelsen gjelder for. En snever tolkning av "blad eller tidsskrift", tilsier at det er snakk om periodiske utgivelser. Et blad brukes i dagligtalen som en trykksak som kommer ut med jevne mellomrom, som aviser og ukeblader. Et tidsskrift er en utgivelse som også er periodisk, men som kommer med lengre mellomrom, og som gjerne går mer i dybden, har en smalere målgruppe og gjerne mer faglig innhold. En snever tolkning utelukker for eksempel bøker. Disse har også redaktører, men er ikke periodiske, og derfor tilsier denne bestemmelsen at de ikke er innenfor begrepet blad eller tidsskrift.

Hvorvidt ordlyden gir rom for å tolke inn nettmagasiner og nettaviser inn i bestemmelsen, er usikkert. Den tradisjonelle tenkemåten rundt blad og tidsskrift er at disse kommer i papirutgave. Men de siste årenes fremvekst av lesebrett og både nyheter og magasiner på nett, mener jeg likevel det er gode grunner for å anta at det ikke er publiseringsplattformen som er det sentrale, men derimot funksjonen. I praksis er det nemlig en stor fremvekst av blader og tidsskrifter i digitale formater. I tillegg må det åpenbart stilles kvalitative krav for at det skal foreligge et blad eller tidsskrift.

Manshaus (2005) skriver at en telefonkatalog eller menyen fra en restaurant er eksempler på trykte skrifter som mangfoldiggjøres i stort antall og som spres vidt, men som likevel ikke faller inn under noen av kategoriene. Det er helt klart at dette ikke er blad eller tidsskrift, og dette har med funksjonen å gjøre.⁴

Hvorvidt noe er et tidsskrift kan være uklart. Omfanget på tidsskriftet og om tidsskriftet kommer ut noe uregelmessig, kan ikke være avgjørende. Men det bør legges vekt på om det går lang tid mellom utgivelsene. Årbøker og jubileumsskrifter er neppe «tidsskrifter». Ifølge kommentarutgaven til straffeloven §254 begrenser den danske mediaansvarslov § 2 stk. 3 periodiske skrifter til å gjelde dem som utkommer minst to ganger årlig. Dette mener forfatteren av kommentaren, Henry John Mæland er fornuftig, og mener at mye taler for at det også bør være slik hos oss.⁵

Ifølge kommentarutgaven gjelder bestemmelsen "blad eller tidsskrift" som er trykt her i riket.

Straffelovens §436 må imidlertid tolkes med de begrensninger som følger av straffeloven §10, der legaldefinisjonen av "trykt skrift" står. Dette kommer jeg tilbake til i neste avsnitt.

Selv om en naturlig språklig forståelse av ordlyden i §436 tilsier at bøker faller utenfor, kan man kanskje argumentere for at en analogisk tolkning av bestemmelsene om kildevern, strpl. §125 og tvml. §209a, (nå tvl. §22-10), redaktøransvarets rettslige motpol, tilsier at visse bøker kan falle innenfor redaktøransvaret i §431. I Edderkoppdommen, Rt. 1992 s. 39, ble en journalistisk bok antatt å falle inn under kildevernet. Høyesterett begrunnet dette med at det er pressens funksjoner som skal vernes, ikke ethvert trykt skrift.

⁴ Manshaus (2005)

⁵ Mæland (1995) note 2 til §254

Denne funksjonelle avgrensningen i kildevernreglene kan muligens overføres til reglene om redaktøransvar, på grunn av disse reglenes nære sammenheng og på grunn av at redaktøransvaret også er funksjonelt utformet. I såfall vil man kunne argumentere for at redaktøren for en bok som fyller kriteriene for å være et journalistisk verk, som tilfellet var i Edderkoppdommen, også vil kunne være strafferettslig ansvarlig etter straffeloven §431, på grunn av definisjonen av redaktør i §436. Dette kan imidlertid bli problematisk i forhold til legalitetsprinsippet, der det kreves klar lovhjemmel for å idømme straff.

2.1.1.1 Omfatter "blad eller tidsskrift" også redaktører for nettpublikasjoner?

Hvorvidt redaktøransvaret i straffelovens §431 jf. §436 også gjelder for nettpublikasjoner, er som sagt usikkert. Rt. 2010 s. 1381, Runesteinskjennelsen, var en sak som i utgangspunktet handlet om kildevernet til et leserinnlegg på dinside.no. Førstvoterende uttaler at han "legger til grunn at det er nær sammenheng mellom redaktøransvaret og innholdet av den informasjon som er vernet av fritaket fra vitneplikten."⁶ I kjennelsen hevdet påtalemyndigheten at dinside.no ikke hadde redaktør slik denne rollen er definert i straffelovens §436, men dette ble ikke tatt til følge av Høyesterett. I kjennelsen la Høyesterett til grunn at dinside.no hadde redaktør etter §436, og at "innleggene som legges ut, er undergitt samtidskontroll av en ansvarlig redaktør eller hans stedfortreder...jeg er enig med den ankende part i at hvordan redaktøransvaret praktiseres i det konkrete tilfellet, ikke får betydning for vurderingen av om §125 første jf. femte ledd kommer til anvendelse her".⁷

⁶ Rt. 2010 s. 1382, avsn. 39

⁷ Rt. 2010 s. 1382, avsn 43

I denne avgjørelsen ble det altså lagt til grunn at redaktøransvaret i straffelovens 43. kapittel også kan gjelde for nettpublikasjoner. Dette har også vært antatt i juridisk teori, blant annet i Ytringsfrihet av Kyrre Eggen i 2002 (s.321), og i Halvar Manshaus' artikkel publisert i 2005, "Redaktøransvaret på Internett". Det som imidlertid gjør problemstillingen vanskelig, er definisjonen av "trykt skrift" i straffelovens §10 og legalitetsprinsippet i strafferetten.

2.1.1.2 Trykt skrift

Begrepet "blad eller tidsskrift" i straffelovens §431 og §436 viser til straffelovens §10, der legaldefinisjonen av "trykt skrift" står i første ledd. Det gjør også tittelen på straffeloven kapittel 43, der disse bestemmelsene står. Det heter "Forbrydelser i Trykt Skrift". Straffeloven §10 lyder:

"Under trykt Skrift henregnes Skrift, Afbildning eller lignende, der mangfoldiggjøres ved Trykken eller paa anden kemisk eller mekanisk Maade."

I denne bestemmelsen er det sentrale begrepet "mangfoldiggjøres ved Trykken". Dette kan tolkes på flere forskjellige måter. En snever språklig forståelse av bestemmelsen tilsier at dette omhandler trykksak som er produsert ved et trykkeri, og som er mangfoldiggjort, altså produsert i flere eksemplarer. Mangfoldiggjort tilsier at dette er snakk om flerfoldige eksemplarer, en forholdsvis stor mengde.

Denne bestemmelsen er sentral i forbindelse med oppgavens hovedtema, fordi rekkevidden kan ha innvirkning på hvorvidt redaktøransvaret gjelder på internett.

Rekkevidden av denne bestemmelsen har vært diskutert i både Høyesterett og i juridisk teori, og de sentrale spørsmålet har vært hvorvidt det er mangfoldiggjøringen i seg selv det skal legges vekt på, eller "ved trykken", altså den tekniske trykkeprosessen som er det avgjørende. I Bloggerkjennelsen, Rt. 2012. s. 1211 vurderte mindretal-

let at bestemmelsen hadde en videre, mer funksjonell avgrensning, som stemte bedre med rimelighetshensyn og lovgiverviljen, mens flertallet tolket bestemmelsen etter en snever, språklig fortolkning og la stor vekt på det strafferettslige legalitetsprinsippet. Jeg vil gå inn i en lengre og mer inngående drøftelse av denne bestemmelsen i fjerde del av denne oppgaven.

2.2 Rettslig plassering.

Redaktøransvaret er plassert i straffelovens §431. Det er en forseelse, jf. Strl. §2, og befinner seg i straffelovens tredje del, kapittel 43. Kapittelet inneholder flere bestemmelser som regulerer plikter knyttet til utgivelsen av trykt skrift.⁸

Fordi bestemmelsen er en forseelse, er forsøk ikke straffbart, jf. § 49 annet ledd. Medvirkning er ikke nevnt i lovteksten, og er derfor ikke straffbar.⁹

Hovedregelen i straffelovens system er at den som begår en forbrytelse i trykt skrift og alle som medvirker til det, er strafferettslig ansvarlige etter lovens alminnelige regler. I tillegg er det konstruert et ekstraordinært uaktsomhetsansvar for redaktøren, i de subsidiære pressebestemmelsene.¹⁰ Noen kaller det et særlig strengt aktsomhetsansvar, andre et ansvar nær objektivt for redaktøren. Kyrre Eggen i boken Ytringsfrihet, plasserer redaktøransvaret i norsk rett legislativt som en forlengelse eller utvidelse av medvirkningsansvaret.¹¹ Men navnet er ikke viktig. Det sentrale med denne bestemmelsen er, som jeg allerede har nevnt, at det bare blir aktuelt å bruke dette straffebudet dersom redaktøren ikke har kjent til det ulovlige innholdet før det gikk i

⁸ Manshaus (2005)

⁹ Ot.prp. nr 22 (2008-2009) avsn. 5.13.2

¹⁰ Innstilling fra Straffelovrådet om ansvar for rettskrenkelser i trykt skrift, 1958. s.26

¹¹ Eggen (2002) s. 315

trykken. Dersom hun har kjent til det, blir hun strafferettslig ansvarlig etter det prinsipale straffebudet, eller som medvirker.

2.2.1 Strafferammen

Straffen dersom §431 kommer til anvendelse, er i utgangspunktet bøter eller fengsel i inntil tre måneder. Etter annet ledd heves strafferammen til fengsel i inntil seks måneder dersom særdeles skjerpene omstendigheter foreligger. "Straffen kan imidlertid ikke overstige den straff som ville ha blitt idømt etter den aktuelle straffebestemmelsen dersom redaktøren hadde kjent til innholdet."¹²

2.2.2 Et presserettslig system

Rettsreglene som behandler pressens virksomhet er i Norge spredt i forskjellige lover. I noen land finnes egne presselover der alle rettsregler av betydning for pressens virksomhet er samlet, men ikke i Norge. Kringkasting har derimot vært et gjennomregulert felt helt siden 1930-tallet. Det er flere årsaker til disse forskjellene, men en av grunnene er pressens eget arbeid med å etablere standarder og selvjustis som motvekt til reguleringsivrige politikere.¹³ Redaktørforeningen kom imidlertid med et lovforslag til en egen presselov i forbindelse med medieansvarsutvalgets arbeid. Foreløpig har det ikke gått noe videre.¹⁴

Rettsreglene er til dels privatrettslige, fordi de skaper rettsvern for den litterære produsentens bestemmelsesrett over sitt produkt, og de er til dels offentligrettslige: De

¹² Ot.prp. nr 22 (2008-2009) avsn. 5.13.2

¹³ NOU 2011:12, avsn. 3.2

¹⁴ NOU 2011:12, vedlegg 2

skal trygge ytringsfriheten gjennom pressen, og gi straffebestemmelser for misbruk av friheten¹⁵.

Grunnloven §100, EMK art. 10, straffeprosessloven §125, tvl. § 22-11, Lov om redaksjonell fridom i media og straffeloven kapittel 43, straffeloven §§390a og 247, samt skadeerstatningsloven §3-6 (ny bestemmelse er §3-6a), er den mest sentrale presse-lovgivningen i norsk rett. På tross av at presselovgivningen ikke er samlet i en lov, er det likevel nær sammenheng mellom disse reglene. De utfyller hverandre og begrenser hverandre, og fremstår som et sammensatt, men sammenhengende system. Dette er et viktig aspekt å ha i bakhodet i forbindelse med løsningen av min problemstilling. For å kunne svare på rekkevidden av redaktøransvaret, er det viktig å se på grensedragningene mot de rettsreglene som har sammenheng med redaktøransvaret, som begrenser eller utvider det. Dette vil jeg komme nærmere inn på i oppgavens tredje del.

2.3 Historisk utvikling

Trykkefriheten kom med Grunnloven i 1814, det samme gjorde retten til anonymt forfatterskap.¹⁶ Men det var først på 1830-tallet at den offentlige samtale ble institusjonalisert. Snart vokste det fram en erkjennelse av trykkefrihet som en demokratisk nødvendighet og anonymitetsretten fikk praktisk betydning.

Men trykkefrihet og anonymitetsrett gjør det nødvendig å opprette ansvarssystemer. Hvordan disse systemene rent praktisk er utformet, varierer noe fra land til land.

I Innstilling fra Straffelovrådet, som Ot.prp. nr. 5 fra 1958 bygger på og viser til, deler forfatterne inn de ulike lands presserettslige straffesystemer i tre ulike modeller. Det er det naturlige ansvarssystem, det kunstige ansvarssystem og det blandede ansvars-

¹⁵ Innstilling fra Straffelovrådet om ansvar for rettskrenkelser i trykt skrift, 1958 side 8.

¹⁶ Eide (2000) s. 35

system.¹⁷ I Angloamerikansk rett er det naturlige ansvarssystem det foretrukne. Her konstruerer man ingen systemer hvor ansvarlige er utpekt på forhånd. Det vil si at det er de som faktisk bidro til å bryte et lovbud, som skal straffes – ansvarsfordelingen har ikke et objektivt aspekt.

Det kunstige ansvarssystem, eller det kunstige eneansvar for redaktøren, er et system som er gjennomført blant annet i Sverige. Dette er et objektivt redaktøransvar der straffeansvaret i forkant overføres fra de naturlige straffeansvarlige til redaktøren, slik at vedkommende har eneansvar. En variant av dette systemet hadde vi også i Norge fra 1842 til 1902, i kriminalloven av 1842. Straffeloven av 1842 hadde belgisk rett som mønster og det var det såkalte substitusjonsprinsipp som gjaldt. Kun en person kunne gjøres ansvarlig, selv om flere personer hadde begått lovovertrødelsen i fellesskap. Loven stilte opp en rangordning, der den fjerne ble gjort ansvarlig dersom den nærmere ikke kunne straffes, for eksempel fordi vedkommende var anonym. Dersom forfatteren ikke kunne straffes, ble redaktør eller utgiver ansvarlig. Og dersom denne ikke kunne straffes, gikk ansvaret videre til boktrykkeren. Samme straff gikk videre, trinn for trinn. Men kun hvis de i de fjerne trinnene hadde kjent til den straffbare ytring. Hvis de ikke hadde kjent til det, kunne de fjernere leddene ikke straffes.¹⁸

Ved straffeloven av 1902, ble pressens ansvarssystem revidert og norsk rett gikk over til det blandede system, på grunn av strafferettslige overveielser om det hensiktsmessige og rimelige. Det var først og fremst på grunn av substitusjonsreglene, som kunne gjøre redaktør eller utgiver straffri, selv om de var ansvarlige for skriftet, som skapte den største misnøyen.¹⁹

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Innstilling fra Straffelovrådet om ansvar for rettskrenkelser i trykt skrift, 1958, s.25

¹⁹ Innstilling fra Straffelovrådet om ansvar for rettskrenkelser i trykt skrift, 1958. s.26

Redaktørforeningen og presseorganisasjonene i Norge har i lang tid gått inn for et kunstig ansvarssystem med eneansvar for redaktøren.²⁰ Men hvorfor vil de det? Det er ikke fordi de har lyst til å bli straffet mest mulig. Et eneansvar for redaktøren har dype prinsipielle begrunnelser, blant annet at en klargjøring av ansvarsforhold kan gjøre redaktørens stilling i samfunnet sterke.

2.4 Redigerte og ikke-redigerte medier

Medieansvarsutvalget i NOU 2011:12, gjør et skille mellom redigerte og ikke-redigerte medier når de skal beskrive dagens mediebilde. Dette synes jeg virker som en fornuftig inndeling. Selv om det finnes eksempler på at medier uten redaktørfunksjon setter dagsorden, som for eksempel WikiLeaks, er det likevel de redaktørstyrte mediene som er dominerende i praksis. Medieansvarsutvalget skriver at en viktig årsak til at det går et skille mellom medier som har en ansvarlig redaktør og de som ikke har det, altså redigerte og ikke-redigerte medier, er pressens eget regelverk og selvdømmesystem. Dette selvdømmesystemet er forbeholdt redaktørstyrte medier som ønsker å ta del i det. Systemet har en institusjonaliserende funksjon, og de redaktørstyrte mediene kjennetegnes da ved at det redaksjonelle arbeidet drives i henhold til journalistiske normer og prinsipper basert på profesjonalitet, bransjetilhørighet og dette selvdømmesystemet.²¹ Dette er også det som kalles det etiske redaktøransvaret, som jeg vil redegjøre for i neste underkapittel.

Hvorvidt det strafferettslige skillet mellom de mediene som faller inn under redaktøransvaret og de som faller utenfor, er i overenstemmelse med det presseetiske skillet, er det vanskelig å si noe konkret om siden disse i utgangspunktet er to systemer som opererer ved siden av hverandre. Selv om det er usikkert hvorvidt det strafferettslige

²⁰ NOU 2011:12

²¹ NOU 2011:12, avsn. 3.2.2

redaktøransvaret gjelder på internett, er de seriøse, norske nettavisene underlagt pressens selvdømmesystem, altså det etiske redaktøransvaret.

Når jeg i del 4 skal diskutere den eventuelle rekkevidden av redaktøransvaret på internett, vil det at et medium anser seg selv for å være underlagt det presseetiske rammeverket, muligens være et argument for at også det strafferettslige redaktøransvaret gjelder. Men i utgangspunktet er de strafferettslige vilkårene for at noen skal være "redaktøren av blad eller tidsskrift", som jeg har nevnt før, funksjonelt utformet, og man må gjøre en konkret vurdering av disse vilkårene.

2.5 Redaktøransvarets presseetiske side

I Norge er redaktørene underlagt Vær Varsom-plakaten, Tekstreklameplakaten og Redaktørplakaten, redaktørenes egne etiske regelverk. Den ble vedtatt i 1953 i en erklæring av Norske Avisers Landsforening og Norsk Redaktørforening, og revidert i 1973 og i 2004. Redaktørplakaten er en erklæring som inneholder etiske retningslinjer for redaktøren. Den sier blant annet at redaktøren skal ivareta ytringsfriheten og mediens frihet og uavhengighet. I dag er også mange av prinsippene i redaktørplakaten lovfestet i lov om redaksjonell fridom i media av 2008.

Formelt er redaktørplakaten et avtaledokument som presiserer hovedoppgavene til redaktøren og regulerer forholdet til styre og eier/utgiver. Den er en forutsetning for medlemskap i presseorganisasjonene, som Norsk Journalistlag (NJ) og Redaktørforeningen.²² Man kan tenke seg at Redaktørplakaten, på tross av at den ikke er en formell rettskilde utover det avtalerettslige, kan ha rettskildemessig vekt i saker som omhandler redaktøransvaret.

²² Ot.prp.nr 19(2007/2008) kap. 3.2

Det er redaktøren som har det personlige og fulle ansvaret for innholdet i mediet, og det er hun som skal ivareta ytringsfriheten og arbeide for det som etter hennes mening tjener samfunnet. Redaktøren skal kunne lede redaksjonen fritt og uavhengig, og stå helt fritt til å forme meningene til mediet, selv om de i enkelte spørsmål ikke deles av utgiver eller styret. Men det er en forutsetning at redaktøren deler grunnsynet og formålet til mediet. Hvis redaktøren kommer i en uløselig konflikt med mediets grunnsyn eller formål, plikter hun å trekke seg tilbake. Hun har den fulle redaksjonelle makt over innholdet i mediene, og dette omfatter også ikke-redaksjonelt materiale, for eksempel annonser. Plakaten slår også fast at redaktøren står fritt når det kommer til å velge journalistiske arbeidsmetoder, å vurdere om upublisert journalistisk materiale skal overleveres til politiet eller påtalemyndighetene. Dessuten gir redaktørplakaten redaktøren ansvaret når det kommer til ansettelser og oppsigelser, og til å disponere budsjettene som er avsatt til den redaksjonelle virksomheten.²³

Sammenhengen mellom redaktøransvaret som et videre begrep med større prinsipiell betydning og Redaktørplakaten, illustreres godt i Ot.prp. nr.19(2007/2008) kap. 3.4, der departementet skriver at ansvarsreglene i straffeloven forutsetter redaksjonell fridom. Redaktøransvaret i straffeloven innebærer i praksis at det er redaktøren og ikke utgiver eller eier som er strafferettslig ansvarlig for ytringer som offentliggjøres gjennom mediet.²⁴

”Det strafferettslege redaktøransvaret føreset at redaktøren skal ha reell kontroll med det redaksjonelle innholdet, jf. at straffelova § 436 definerer redaktøren nettopp som ‘..... den som treffer avgjørelse om skriftets innhold eller om en del av dette, enten han betegnes som redaktør eller som utgiver eller på annen måte.’ Reell kontroll vil redaktøren berre ha dersom ho eller han er uavhengig og har eksklusiv rett til å avgjere kva som skal publiserast i tråd med prinsippa i Redaktørplakaten. ”

²³ Ot.prp. nr.19(2007/2008) kap. 3.4,

²⁴ Ot.prp. nr.19(2007/2008) kap. 3.4

Vær Varsom-plakaten er den norske pressens etiske retningslinjer, og i punkt 2.1 står det at "Den ansvarlige redaktør har det personlige og fulle ansvar for mediets innhold".²⁵ Igjen er redaktørens særskilte stilling som ansvarlig fremhevet og understreket.

Pressens eget klageorgan, Pressens Faglige Utvalg (PFU), er en ikke-rettslig selv-dømmeordning, som har stor gjennomslagskraft. Den behandler klager mot pressen i presseetiske spørsmål. Dette er ikke et juridisk organ, men er likevel viktig fordi et brudd i PFU tas svært alvorlig av mediene, og mest sannsynlig har bidratt til at mengden pressesaker i rettssystemene er forholdsvis liten.

2.6 Lov om Redaksjonell fridom i media og lovfesting av plikten til å ha en redaktør

"I dag er det viktigste uttrykket for pressefriheten, som teknologinøytralt omtales som redaksjonell frihet, at lov om redaksjonell fridom gir redaktøren suveren myndighet i alle redaksjonelle avgjørelser, som beskyttelse mot overstyring fra eierne."²⁶

I 2008 ble Lov om redaksjonell fridom i media vedtatt, og for første gang ble plikten til å ha en redaktør lovfestet, jf. §3. De mediene som omfattes av lovens virkeområde, og som derfor plikter å ha en redaktør, er i følge §2 første ledd, punkt 1,2,3 "dagsaviser og andre periodiske publikasjoner som driv journalistisk produksjon og formidling av nyhende, aktualitetsstoff og samfunnsdebatt", kringkastarer, jf. kringkastingsloven 1 § 1-1 tredje ledd" og "elektroniske massemedium som har tilsvarende føremål og funksjon som medium nemnde under nr. 1 og 2." Dette virkeområdet er altså medie-nøytralt, og funksjonelt utformet. Det er ikke navnet som er avgjørende, det er den reelle virksomheten.

²⁵ Vær Varsom – plakaten, pkt. 2.1

²⁶ NOU 2011:12, avsn. 3.2.1

Medier som i hovedsak driver med reklame og markedsføring, er ikke omfattet, jf. §2-1. Det er heller ikke ”medium ... som hovudsakleg er retta mot medlemmer eller tilsette i bestemte organisasjonar, foreiningar eller selskap”.

Denne loven er altså i overensstemmelse med den funksjonelle definisjonen av redaktør i strl. §436 og §431.

Formålet med lov om redaksjonell fridom i media er å verne mediernes redaksjoner mot at eiere kan gripe inn i mediernes journalistiske prioriteringer. Det er redaktøren som skal ta de redaksjonelle beslutningene, ikke eierne. I praktisk forstand er det derfor snakk en rettighetslov som aktive redaktører kan påberope seg for å beskytte den redaksjonelle friheten, uten å bli møtt med reaksjoner fra eierne i etterkant.²⁷

2.7 Fortsatt redaktøransvar?

Det strafferettslige redaktøransvaret er videreført i straffeloven 2005. Siden bestemmelsen ble utformet, har det vært diskusjon rundt redaktøransvaret. Hvorvidt det skulle gjøres medienøytralt, hvorvidt det i hele tatt burde videreføres, og hvorvidt det blandete system slik vi har i norsk rett nå, burde byttes ut med enten det naturlige ansvarssystem eller det kunstige eneansvar for redaktøren. Det sistnevnte ble utførlig behandlet av Medieansvarsutvalget i 2011, i NOU 2011:12.

Utvalget delte seg i et flertall og mindretall på flere punkter, blant annet i forhold til hvorvidt straffeloven § 431 burde oppheves. Flertallet gikk inn for å oppheve straffeloven §431 fordi de mente at redaktørinstituttets grunnleggende betydning blir synliggjort i lov om redaksjonell fridom og hevdet at denne loven tar over den prinsipielle

²⁷ NOU 2011:12, avsn. 3.2.2

betydningen det strafferettslige redaktøransvaret har hatt. Etter deres mening ville den aktivt handlende redaktøren være direkte ansvarlig etter lovgivningens alminnelige bestemmelser om rettstridige ytringer, og at ,funksjonen til straffeloven §431 utelukkende er å modifisere kravet til skyld, å fange opp passivitet, noe de ikke fant hensiktsmessig. Dessuten uttalte de at §431 ikke lenger har nevneverdig praktisk eller prinsipiell betydning:

”I praksis har bestemmelsen nesten uten unntak blitt anvendt sammen med straffeloven § 246 og 247 om ære- og omdømmekrenkelser. Etter at ny straffelov er vedtatt, vil slike krenkelser for fremtiden kun bli fulgt av sivilrettslige reaksjoner. Dette legger etter flertallets oppfatning til rette for å oppheve straffeloven § 431.”²⁸

Mindretallet tok derimot radikalt motsatt standpunkt, og mente man burde gå over til et kunstig eneansvar for redaktøren. De gikk inn for å revidere det strafferettslige redaktøransvaret ved å gjøre bestemmelsen teknologinøytral og straffeansvaret objektivt. Det mente at det strafferettslige ansvaret burde reflektere at redaktøren har den endelige beslutningsmyndighet og at en slik konsentrasjon av ansvar vil fremme yttingsfriheten: ”Mindretallet trekker frem at det strafferettslige redaktøransvaret bygger opp rundt redaktørrollen som institusjon, at det legger til rette for et styrket kildevern og et unntak fra foretaksstraff for redigerte medier. Samtidig kan et slikt ansvar fortsatt ha praktisk realitet anvendt i sammenheng med for eksempel bestemmelser som verner privatlivets fred, forbyr hatefulle og diskriminerende ytringer, eller domstollovens bestemmelser om dekning av rettsmøter.”²⁹

Flertallets forslag ble møtt med sterk motstand av redaktørforeningen og andre medieorganisasjoner, og i 2012 gjorde Regjeringen det klart at de ikke hadde noe ønske om å etterfølge forslaget om å legge ned redaktøransvaret. De gikk inn for å beholde redaktøransvaret, og å gjøre det medieavhengig.

²⁸ NOU 2011:12, s. 58, kap 6.2

²⁹ NOU 2011:12, s. 58, kap 6.2

”Regjeringen har også konkludert med at det fremdeles er behov for særregler om plassering av ansvar i redigerte (redaktørstyrte) massemedier. Det strafferettslige redaktøransvaret bør derfor opprettholdes, men i større grad enn i dag gjøres medie-uavhengig. På bakgrunn av dette vil Kulturdepartementet utrede nærmere innholdet i særregler om ansvars plassering i de redigerte, meningsbærende massemediene. Departementet planlegger å legge fram en sak for Stortinget om dette i løpet av 2013.”³⁰

Dette synes jeg er fornuftig. Det at det finnes en lov som lovfester redaktørplakaten og det presseetiske aspektet ved redaktøransvaret, tar ikke bort betydningen av et strafferettslig redaktøransvar, der det er klart hvem som er ansvarlig og kan straffes. Hensyn som taler for et slikt redaktøransvar gjør seg kanskje særlig gjeldende på internett. Der kan det være svært vanskelig å finne den originære ytrer, i en kompleks nettvavis. Desto viktigere er det å ha en klar ansvarlig.

Denne revideringen foreligger ikke foreløpig, og ordlyden i straffeloven §269 har videreført begrepet ”trykt skrift”. Bestemmelsens ordlyd er slik:

§ 269. *Redaktørens ansvar for innholdet i trykt skrift eller kringkastingssending*

Den som treffer avgjørelse om innholdet i et trykt skrift eller en kringkastingssending, er strafferettslig ansvarlig dersom det der offentliggjøres noe som ville ha pådratt redaktøren ansvar etter noen annen lovbestemmelse om han hadde kjent til innholdet.

Straffen etter første ledd er bot eller fengsel inntil 6 måneder. Det kan ikke idømmes strengere straff enn etter den lovbestemmelse som ville ha vært anvendelig om den ansvarlige hadde kjent til innholdet.

³⁰ Prop. 1 S (2012–2013), Programkategori 08.30 Medieformål (kap. 334-339)

Straff etter første ledd kommer ikke til anvendelse på den som godtgjør at det ikke kan legges ham noe til last med hensyn til kontroll med innholdet eller tilsyn eller rettledning eller instruks for hans stedfortreder, medarbeidere eller underordnede.

Medvirkning straffes ikke.

Meningsinnholdet er med andre ord temmelig likelydende som §431, men ordlyden er noe annerledes. Første ledd sier at §431 at "den som treffer avgjørelse" om innholdet i trykt skrift eller kringkasting er ansvarlig dersom hun ville blitt det etter en annen lovbestemmelse dersom hun hadde kjent innholdet. Begrepet "redaktør" finnes fortsatt i bestemmelsens tittel, men i første setning første ledd, er det byttet ut med den funksjonelle definisjonen av begrepet redaktør, som i den någjeldende straffeloven finnes i §436. Definisjonen av redaktør er dermed slått sammen med bestemmelsen om redaktøransvar, (men den er også særskilt sitert i ny straffelov §270 fjerde ledd). Det samme gjelder begrepet "blad eller tidsskrift", som er byttet ut med "trykt skrift". Begrepet finnes i den någjeldende straffeloven i §10, men i den nye straffeloven er det ingen legaldefinisjon av "trykt skrift". Hvorvidt meningsinnholdet av den någjeldende straffelov §10 videreføres, er det derfor vanskelig å si utfra ordlyden.

I den nye straffeloven er imidlertid §10 en bestemmelse som sier hva som er "offentlig sted", og innebærer en visse utvidelse av hva som skal anses som offentlige meddelser sammenlignet med strl. §7 nr. 2 i den gamle straffeloven.

Å gå inn på en stor diskusjon om rekkevidden av "trykt skrift" i den nye straffeloven vil føre langt utover rammene for denne oppgaven, og her vil jeg nøye meg med å repetere at i Prop. 1 S (2012-2013) uttalte at redaktøransvaret skal opprettholdes og i større grad enn i dag gjøres medienøytralt.

Jeg vil heller ikke diskutere strafferammen, og nevner kort at medvirkning, som i den någjeldende lovteksten, ikke er straffbar.

3 Funksjoner

3.1 Innledning

I denne delen av oppgaven vil jeg se på de feltene i jussen som er relatert til redaktøransvaret, for å forsøke å nærme meg problemstillingen om hvorvidt det strafferettslige redaktøransvaret gjelder på internett og i hvilken utstrekning. Det er relevant å se på disse feltene, fordi de sier noe om sammenhengen mellom redaktøransvaret og andre rettsregler, og er sentrale for å forstå regelens prinsipielle stilling.

For det første vil jeg se på reglene som er overordnet redaktøransvaret: retten til ytringsfrihet i GrL §100 og EMK art. 10. Siden de originære straffebudene som må være brutt for at redaktøransvaret kommer til anvendelse er inngrep i ytringsfriheten, mener jeg at man både kan se på redaktøransvaret som et inngrep i ytringsfriheten og som en ”tilrettelegger” for ytringsfriheten.

For det andre vil jeg kort skissere noen av de mest relevante reglene som fører til at redaktøransvaret kommer til anvendelse - ærekrenkelses og privatlivets fred. Siden hovedspørsmålet i denne oppgaven er hvorvidt redaktøransvaret gjelder på internett, og jeg kommer til å diskutere hvorvidt det kan gjelde for ulike former for nettmedier, mener jeg det er viktig å forstå de underliggende rettsreglene. Dette bidrar til forståelsen både for redaktøransvaret som rettsregel, og for hvorvidt det er nødvendig med et redaktøransvar på internett.

For det tredje vil jeg diskutere forholdet til kildevernet i tvl. §22-11 og strpl. §125. Kildevernet er redaktøransvarets rettslige motpol, men representerer også en side av redaktøransvaret: når redaktøren overtar ansvaret for anonyme ytringer, er retten til å nekte å oppgi kildene lovfestet i kildevernreglene, mens redaktørens strafferettslige ansvar er lovfestet i redaktøransvaret. Kildevernreglene og redaktøransvaret er altså nært knyttet sammen.

For det fjerde vil jeg diskutere reglene om erstatningsansvar for trykt skrift og foretaksstraff. Dette er sanksjoner som ofte er relevante dersom en redaktør blir dømt etter straffelovens §431. Når man skal diskutere redaktøransvaret på internett mener jeg det er viktig å

nevne disse reglene, fordi de kaster lys over redaktøransvarets grenser og det reelle forholdet mellom redaktøren og eier/utgiver.

For det femte vil jeg se på grensen mellom e-handelsloven og det strafferettslige redaktøransvaret. E-handelsloven omhandler blant annet ansvarsfrihet for tekniske videreformidlere på internett. Dersom man forutsetter at det strafferettslige redaktøransvaret gjelder på internett, vil grensen mellom hva som er journalistikk og hva som er teknisk videreformidling måtte trekkes opp.

3.2 Ytringsfrihet – redaktøransvarets prinsipielle overbygning

3.2.1 Innledning

Presserettens overbygning er ytringsfrihet og demokrati. Disse henger tett sammen. I Norge er de mest sentrale ytringsfrihetsbestemmelsene Grl. §100 og EMK art. 10. Det strafferettslige vernet i redaktøransvaret i §431, samt vernet mot injurier i §247 og skl. §3-6 (ny skl. §3-6a), er inngrep i ytringsfriheten, men begrunnelsen deres er likevel den samme som begrunner ytringsfrihet. Disse reglenes rettslige motpol, kildevernet, er en del av den negative ytringsfriheten, retten til å ikke ytre seg.

Retten til anonymt forfatterskap kom sammen med Grunnloven i 1814. Dette henger sammen med ytringsfrihet. Begrunnelsen er at dersom man har et demokrati, må det være mulig å kritisere makta. Det må være mulig å gjøre anonymt, fordi det kan være krevende eller til og med farlig å stå fram med fullt navn i visse tilfeller.

3.2.2 Begrunnelser for ytringsfrihet

Ytringsfrihetskommisjonen (NOU 1999:27) og boken Ytringsfrihet av Kyrre Eggen (2002) beskriver tre begrunnelser for ytringsfrihet. De tre er sannhetsprinsippet, de-

mokratihensynet og selvutfoldelseshensynet – ytringsfrihet nødvendig for det enkelte individs utfoldelse som autonomt menneske.

Eggen går inn i en filosofisk og historisk drøftelse av bakgrunnen for disse hensynene, noe det vil føre for langt å gå inn på her. Likevel vil jeg bruke litt tid på å redegjøre for bakgrunnen for demokratihensynet, fordi massemedienes samfunnsrolle og tilrettelegger for ytringsfrihet kan begrunnes utifra dette hensyn.

3.2.2.1 Demokratihensynet

Ytringsfriheten et konstituerende element ved en demokratisk rettsstat, og skaper en allmennpreventiv effekt som minsker risikoen for maktovergrep mot individet. Fordi massemediene utøver en kontrollfunksjon, der de har frihet til å undersøke og avsløre maktmisbruk, argumenterer Ytringsfrihetskommisjonen for at denne kontrollfunksjonen kan ses på som å utgjøre enkeltindividets viktigste vern mot maktovergrep. "Et velfungerende offentlig rom virker som en faktor som minsker muligheten for overgrep mot enkeltindividet. I et stadig mer komplisert og uoversiktlig samfunn økes betydningen av denne funksjon av ytringsfriheten, som det i første rekke er massemedienes oppgave å ivareta".³¹

Men mediene kan også misbruke makten sin. Ytringsfrihetskommisjonen påpeker dette, og kaller massemedienes misbruk av "public watchdog"-funksjonen for maktmisbruk. De mener at "dette er et institusjonelt paradoks i demokratiet, som aktualiserer spørsmålet om hvem som skal vokte vokterne". Ytringsfrihetskommisjonen mener at svaret ikke ligger i begrensninger i pressefriheten i form av ombud eller delvis lukking av offentlige kanaler, men at den egentlige vokteren av mediene er den opp-

³¹ NOU 1999:27 s. 24

lyste og kritiske leser av medienes budskap (det myndige menneske). Videre mener kommisjonen at det er gode grunner for å ha tillit til denne mottager. ³²

Jeg mener at disse synspunktene aktualiserer forholdet mellom behovet for en fri presse som fyller rollen som "public watchdog" og faren for misbruk som ligger i en slik maktposisjon. Et fritt og demokratisk samfunn har behov for en hardtslående, uavhengig presse, men for at denne skal ha troverdighet og støtte i befolkningen, er det også viktig med ansvarsregler som gjør at noen blir ansvarlig dersom pressen går utover mandatet sitt. Det strafferettslige redaktøransvaret er kanskje den viktigste ansvarsregelen vi har i norsk presselovgivning. Når denne klart og greit plasserer ansvaret hos redaktøren, har de som føler seg krenket en person å henvende seg til. Man kan også argumentere for at en slik ansvars plassering legger til rette for at pressen reelt sett er uavhengig av eiere eller annonsører: Det er redaktøren som er den ansvarlige, ikke utgiver eller eier. Dette aspektet vil jeg diskutere mer i avsnittet om foretaksstraff.

I dag flytter stadig mer nyhetsformidling, kommentarstoff og komplisert, undersøkende journalistikk, over på digitale plattformer. På tross av at dette er en annen publiseringsform, er innholdet i stor grad det samme. Da kan man argumentere for at det er uheldig at redaktøransvarets rekkevidde på internett er uklart. Det er de samme hensyn og avveininger som gjør seg gjeldende og både hensynet til ytringsfriheten og til de som føler seg krenket, tilsier at det er medienes funksjon, ikke publiseringsplattform som burde være avgjørende.

³² *ibid.*

3.2.3 Grunnloven §100 og EMK art. 10

Retten til ytringsfrihet er Grunnlovsfestet i §100. I Norge har den vært en del av vår grunnlov siden 1814. I 1999, gjennom Menneskerettsloven, ble EMK art. 10 implementert i norsk rett. I dag er det antatt at disse to reglene har samme virkeområde. Utgangspunktet etter Grunnloven § 100 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 10, er at ytringer og meninger skal kunne formidles fritt og er vernet.

Grunnloven §100 første ledd fastslår at "Ytringsfrihed bør finde sted". Den ble gjort medienøytral i 2004, tidligere stod det "Trykkefrihed".

I andre ledd står det at inngrep i ytringsfriheten krever lovhjemmel. Det finnes mange eksempler på begrensninger i ytringsfriheten i norsk rett, blant annet ærekrenkelser, ulovlig pornografi, opphavsrettslige krenkelser, brudd på personopplysningsloven og rasistiske ytringer. "I tillegg til disse 'kjerneområdene' kan en rekke andre bestemmelser få anvendelse, for eksempel straffeloven § 130 om spredning av løgn og motstand rettet mot offentlige myndigheter, § 135 om fredsforstyrrelse ved agitasjon, § 140 om oppfordring til å begå straffbar handling, § 142 om blasfemiske ytringer, markedsføringslovens bestemmelser om villedende markedsføring osv."³³ Mange av disse bestemmelsene er slike som gjerne kan brytes av mediene, og som gjør at redaktøransvaret i §431 kan komme til anvendelse dersom redaktøren ikke har kjent til det som ble trykket. §431 er derfor et inngrep i ytringsfriheten.

EMK art. 10 slår fast at ytringsfriheten er en universell menneskerett, mens andre ledd lister opp hva som skal til for at et legitimt inngrep i ytringsfriheten skal kunne finne sted. For det første må inngrepet være "foreskrevet ved lov", og for det andre må

³³ Manshaus (2005)

det være ”nødvendig i et demokratisk samfunn” for å beskytte en av de hensynene som er listet opp i bestemmelsen.

EMDs dynamiske tolkning har utviklet innholdet i denne bestemmelsen, og skapt tolkningsfaktorer som også Høyesterett bruker i vurderingen av hvorvidt et inngrep i ytringsfriheten er legitimt. *Handyside vs. UK*, 7 desember 1976 no. 5493/72, var den første sentrale avgjørelsen der denne doktrinen ble utviklet: I tillegg til å ha hjemmel i lov, forfølge et av de legitime formålene og være nødvendig i et demokratisk samfunn, er det et proporsjonalitetsvilkår: ”proportionate to the legitimate aim pursued”. I *Handyside*-dommen ble også ”margin of appreciation” født – en skjønnsmargin for det enkelte landet, som sier at hvert enkelt land har en viss skjønnsmargin, som ikke er for vid, men som likevel er der. Løsningen trenger ikke bli helt sammenfallende i alle land.³⁴

Etter at EMK ble implementert, har forholdet mellom hensynet til pressefrihet og hensynet til personvern blitt forskjøvet. EMD har generelt lagt større vekt på hensynet til pressens samfunnsoppdrag enn det Høyesterett gjorde tidligere. Dette har gjort at også Høyesterett har endret kurs.

Den europeiske menneskerettighetsdomstol, EMD, har kommet til at Norge har brutt de forpliktelsene som følger av EMK art. 10, i fem saker. Dette har ført til at mange standpunkter som er inntatt i eldre rettsavgjørelser, ikke kan legges til grunn i dag.³⁵ Etter disse modifiseringene, har hensynet til ytringsfriheten og pressens rolle blitt tillagt større vekt enn tidligere ved avveininger mellom ytringsfriheten og hensynet til personvernet. I Rt. 2002 s. 764 la Høyesterett om kursen.³⁶ På side 773, uttalte Høyesterett:

³⁴ *Handyside vs. UK*, 7 desember 1976 no. 5493/72

³⁵ Matningsdal (2012) note 1979

³⁶ Matningsdal (2012) note 1979

”I den avveining som må foretas i forhold til artikkel 10, bør utgangspunkt tas i pressens grunnleggende funksjon i et demokratisk samfunn, både som sentral utøver av ytringsfriheten og som den viktigste arena for andres bruk av denne frihet. Det inngår i pressens rolle å avsløre maktmisbruk, ulovligheter og uhederligheter i første rekke hos representanter for samfunnsmessige institusjoner og organisasjoner, offentlige så vel som private. Den skal – som det uttrykkes i flere avgjørelser av EMD - være « a public watchdog ». Men denne rolle må balanseres mot hensynet til personvernet, derunder enkeltmenneskers omdømme, som også er en anerkjent menneskerettighet, jf. EMK artikkel 10 nr. 2 – vern av omdømmet – og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 17 nr. 1. Pressens ytringsfrihet kan også måtte avveies mot den såkalte uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2 om at enhver som blir siktet for en straffbar handling, skal antas uskyldig inntil skyld er bevist etter loven.”

Implementeringen av EMD har dermed utviklet norsk rett i en ”pressevennlig” retning. EMK stiller imidlertid ikke krav til hvordan pressen skal reguleres i det enkelte land. Som jeg nevnte i første del, er grovt regnet tre måter landene i vår kulturkrets regulerer ansvarsreglene for pressen: det naturlige system, det kunstige system og det blandete system. Dette legger ikke EMK seg oppi, så lenge det er innenfor art. 10 punkt 2.

3.3 Redaktøransvarets underliggende ansvarsregler

3.3.1 Innledning

Forutsetningen for at redaktøransvaret skal komme til anvendelse, er at bladet eller tidsskriftet offentliggjør noe som ville vært straffbart etter en annen lovbestemmelse. De mest vanlige rettsstridige ytringene som fører til at det strafferettslige redaktøransvaret kommer til anvendelse, er injuriereglene – reglene om ærekrenkelser, samt brudd på privatlivets fred. Dette er imidlertid ikke de eneste reglene som potensielt sett kan komme til anvendelse, selv om flertallet i Medieansvarsutvalget hevdet i NOU 2011:12 at det var det,

som argument for at redaktøransvaret burde legges ned. Forbudet mot rasistiske ytringer i straffelovens §135a og oppviglerparagrafen i §140, er to av flere eksempler på andre straffebud som potensielt sett kan være originære straffebud som gjør at redaktøransvaret kan komme til anvendelse. I dette avsnittet vil jeg imidlertid skrive litt om injurielovgivningen og brudd på privatlivets fred, og forholdet til redaktøransvaret.

3.3.2 Ærekrenkelseser

Reglene om ærekrenkelseser i den någjeldende straffelov, finnes i straffelovens kapittel 23. Disse er en del av straffelovens andre del, forbrytelser. §§246 og 247 angir handlingsnormen, henholdsvis ærefølelsen og omdømmet, og de kan anvendes i konkurrans.³⁷ §246 omhandler ”Den som rettsstridig ved ord eller handling krenker en annens æresfølelse eller som medvirker dertil” og §247 omhandler ”den som i ord eller handling optrer på en måte som er egnet til å skade en annens gode navn og rykte eller til å utsette ham for hat, ringeakt eller tap av den for hans stilling eller næring fornødne tillit, eller som medvirker dertil.”

Norske aviser har flere ganger blitt stilt for retten på grunn av ærekrenkelseser. I disse sakene må hensynet til ytringsfriheten samt pressens uavhengighet og rolle som samfunnsaktør, veies mot hensynet til personvernet. I Rt. 2003, side 928, Tønsbergs Blad, uttalte Høyesterett at det ved ”vurderingen av de konkrete utsagnene må foretas en avveining av pressens rolle som sentral utøver av ytringsfriheten mot hensynet til personvernet, derunder enkeltmenneskets omdømme”.³⁸

³⁷ Matningsdal (2012) Note 1979

³⁸ Rt. 2003, s. 928, avsn. 52

Ærekrenkelses kan trykkes på et postkort, skrives på et papirfly eller på en plakat som henges på et tre, og fortsatt være ulovlig. For det strafferettslige redaktøransvaret, derimot, er straffbarheten avhengig av at vilkårene i §431 jf. §436 og vilkåret ”trykt skrift” i straffelovens §10 er oppfylt. Som jeg allerede har nevnt, er den originære ytrer straffansvarlig etter det originære straffebudet

Medvirkning til ærekrenkelses rammes av både §§246 og 247. Dette er mest praktisk for ærekrenkelses i massemediene.³⁹ Dette gjør at også de som har bidratt til at den ærekrenkende ytringen kommer på trykk eller kringkastes, for eksempel vaksjef, kan straffes, eller redaktøren om det har passert henne.

Men dersom redaktøren ikke har hatt kjennskap til den ærekrenkende beskyldningen, eller retten av andre grunner kommer til at §§246 eller 247 ikke kommer til anvendelse, kan retten av eget initiativ vurdere om §431 kommer til anvendelse, jf. Rt. 1971 s. 350.

3.3.3 Privatlivets fred

Brudd på privatlivets fred, rammes av straffeloven §390. Det er en forseelse, og den som straffes, er den som ”krenker privatlivets fred ved å gi offentlig meddelelse om personlige eller huslige forhold”, jf. første ledd. Medvirkning er ikke straffbart. Dersom forseelsen er forøvet i trykt skrift, kan inndragning besluttes i samsvar med §38, jf. Tredje ledd.

Den som krenker privatlivets fred, må altså gi ”offentlig meddelelse” for å rammes av straffebudet. ”Offentlig meddelelse” viser til straffeloven §7 nummer 2, som omhandler

³⁹ Matningsdal (2012) note 1993

når noe er "offentlig sted". Nummer to viser til "trykt skrift" i artikkel 10. Mediene har flere ganger blitt felt av §390 fordi de har brutt privatlivets fred.

3.3.4 Mortifikasjon straffeloven §253

Mortifikasjon betyr å kjenne en ytring død og maktesløs, og finnes straffeloven §253, i straffelovens kapittel 23 om ærekrenkelser. Dette er en av kravene som vanligvis settes frem, i tillegg til erstatning og straff, etter at en injurierende og ulovlig ytring kommer for retten. Mortifikasjonsinstituttet vil ikke videreføres i den nye straffeloven. Etter fremveksten av internett, virker mortifikasjon som et svakt virkemiddel. Ting kan ikke trekkes tilbake på samme måte som før, det blir værende. Det hjelper ikke en jente på 12 år om det står under det lettkledde bildet av henne som spres på nettet at det er mortifisert. I en ny mediehverdag synes jeg det er fornuftig at dette ikke videreføres.

3.3.5 Straffrihet for tekniske videreformidlere

I straffelovens §254, som er i kapittel 22 om ærekrenkelser, står det at den som bare har deltatt i "teknisk framstilling eller distribusjon av skriftet", ikke er ansvarlig for ærekrenkelser forøvd i blad eller tidsskrift, eller kringkastingssending. Denne bestemmelsen sier noe viktig om ansvars plasseringen ved ærekrenkelser i mediene: de som kun har drevet med teknisk fremstilling er ikke ansvarlige.

Hvorvidt denne regelen også kan brukes ved andre rettstridige ytringer, sier ikke ordlyden noe om. Den befinner seg i kapitlet om ærekrenkelser, og ordlyden nevner kun ærekrenkelser. Dermed tilsier ordlyden at den ikke gjelder for andre bestemmelser.

Rimelighetshensyn tilsier imidlertid at en teknisk fremstiller burde kunne være ansvarfri også ved andre rettstridige ytringer i blad eller tidsskrift, for eksempel brudd på privatlivets fred i straffeloven §390. I denne bestemmelsen er imidlertid ikke medvirkning straffbart, så da vil det uansett ikke være praktisk. Dessuten ville det stride mot legalitetsprinsippet å tolke bestemmelsen utvidende.

I den nye straffeloven er straffrihet for tekniske medvirkere, ”den som bare har deltatt ved teknisk bistand eller distribusjon av et blad eller tidsskrift”, hjemlet i §267 annet ledd, om privatlivets fred.

3.3.6 Underliggende ansvarsregler i straffeloven 2005

I den nye straffeloven, er reglene om straffansvar for ærekrenkelser tatt bort. Det vil imidlertid fortsatt være erstatningsansvar for ærekrenkelser, i skadeserstatningsloven §3-6a, som vil tre i kraft samtidig med den nye straffeloven. Denne vil jeg skrive litt om i avsnittet nedenfor om erstatningsansvar.

Krenkelse av privatlivets fred vil imidlertid fortsatt være straffbart, og i den nye straffeloven er denne i straffeloven, §267. Vilkåret er at privatlivet er krenket gjennom ”offentlig meddelelse”, jf. Første ledd. Denne bestemmelsen viser tilbake til ny straffelov §10, som sier når noe er offentlig sted. I den nye straffeloven er begrepet ”offentlig” gjort teknologinøytralt.⁴⁰

Medvirkning er straffbart. I den nye straffeloven er nemlig systemet med medvirkning snudd – der det i den någjeldende straffeloven er slik at medvirkning må skrives spesifikt,

⁴⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004), avsn. 12.2.2

er det i den nye straffeloven slik at der det ikke er nevnt noe, er også medvirkning straffbart.

At ærekrenkelser er tatt ut, mens privatlivets fred er igjen, er kanskje logisk i vår nye mediehverdag. I internettets tidsalder er det muligens et større problem at privat informasjon havner på avveie og spres, enn at noen ærekrenker en annen. Erstatningsansvar vil godt mulig være like virksomt for ærekrenkelser på internett.

At privatlivets fred er vernet i straffeloven, og i tillegg har et sterke vern enn før, har også med at EMK artikkel 8 verner privatlivets fred.

3.4 Kildevernet og redaktøransvaret

En side av redaktøransvaret er at redaktøren overtar ansvar for anonyme ytringer som trykkes i bladet eller tidsskriftet. Retten til å la være å oppgi kildene, er gitt i reglene om kildevern i strpl. §125 og tvl. §22-11. De har samme innhold, og strpl. §125 første ledd lyder slik:

"Redaktøren av et trykt skrift kan nekte å svare på spørsmål om hvem som er forfatter til en artikkel eller melding i skriftet eller kilde for opplysninger i det. Det samme gjelder spørsmål om hvem som er kilde for andre opplysninger som er betrodd redaktøren til bruk i hans virksomhet. "

Det er altså en rett til å nekte å oppgi kildene sine, og en rett til å verne kildene sine, som er det sentrale aspektet i kildevernreglene.

Reglene om kildevern og redaktøransvar henger tett sammen, både juridisk og prinsipielt. De er rettslige motpoler, ⁴¹og man kan kanskje hevde at de er en forutsetning for hverandre. "Alle redaktører som har et redaktøransvar etter strl. §431 kan påberope

⁴¹ Eggen(2002) s. 315

seg kildevernet, ”⁴² skriver Kyrre Eggen. I Runesteinskjennelsen, Rt-2010-1381, uttaler førstvoterende at han ”legger til grunn at det er nær sammenheng mellom redaktøransvaret og innholdet av den informasjon som er vernet av fritaket fra vitneplikt.”⁴³ I denne kjennelsen antok Høyesterett at redaktøransvaret gjaldt på internett, uten å problematisere det.

Redaktøransvaret i straffeloven og kildevernet i prosesslovene, har fulgt hverandre historisk. Da lovbestemmelsene om pressefolks vitneplikt ble revidert ved lov av 15. Juni 1951, ble begrensningen i vitneplikten utvidet. I forarbeidene, Ot.prp.nr.5, uttrykte departementet at også de materielle reglene og det strafferettslige og økonomiske ansvar for rettskrenkelser i trykt skrift, altså redaktøransvaret, burde revideres.⁴⁴ De uttalte: ”...det er nøye sammenheng mellom spørsmålet om pressens strafferettslige ansvar og vitneplikten...begrensning i vitneplikten burde avbalanseres ved en skjerpelse av pressens strafferettslige ansvar”⁴⁵.

Denne begrunnelsen viser at redaktøransvaret ble skjerpet for å rettferdiggjøre begrensning av vitneplikten. Lovgiverne la vekt på at det er viktig at det er noen som kan holdes ansvarlige dersom en ulovlig ytring blir trykket i en avis og kilden er anonym. Det at det finnes en redaktør som er strafferettslig ansvarlig brukes altså som argument for å rettferdiggjøre at man kan ha et sterkt kildevern i det norske samfunnet. Spørsmålet er imidlertid om det prosessrettslige kildevernet i dagens rettstilstand har et videre virkeområde enn det strafferettslige redaktøransvaret.

En ordlydstolkning av strpl. §125 og tvl. §22-11 første ledd første punktum, tilsier at rekkevidden av kildevernet er sammenfallende med strl. §431. Begrepet ”redaktøren” er det samme som er brukt i strl. §431 jf. §436. I kildevernreglene ble imidlertid begrepet ”blad eller tidsskrift” byttet ut med ”redaktøren av et trykt skrift” etter

⁴² Eggen (2002) s. 315

⁴³ Rt. 2010 s. 1381

⁴⁴ Ot.prp.nr.5(1958) s.32

⁴⁵ Ot.prp.nr.5(1958) s. 32

Ot.prp.nr.28(1950). Denne endringen ble gjort som en spesifisering, men rekkevidden var uklar. Lovendringen henviste også til den daværende straffeloven §322, som på samme måte som straffeloven kapittel 43, der §431 og §436 står, hadde hjemmelsrekke tilbake til straffelovens §10 om trykt skrift.

I Edderkoppdommen, Rt. 1992, side 39, bidro Høyesterett til å avklare begrepet "trykt skrift" i kildevernreglene, og kom til at dette er snevrere enn strl. §10: bøker er "trykt skrift", men har i utgangspunktet ikke kildevern. Man kan derfor ikke jamføre "trykt skrift" i kildevernlovgivningen med "trykt skrift" i straffelovens forstand: "Bestemmelsen gjelder ganske visst for "trykt skrift". Men allerede ordlyden for øvrig viser at det ikke er bøker bestemmelsen tar sikte på. Det er "redaktøren" av et trykt skrift som er gitt retten til å beskytte sine kilder, og kildevernet gjelder hvem som er forfatter til "en artikkel eller melding" i skriftet."⁴⁶ Denne presiseringen av "redaktøren av trykt skrift", stemmer godt overens med rekkevidden av "redaktøren av blad eller tidsskrift" i strl. §431. I Edderkoppdommen kom imidlertid Høyesterett til at forfatterne av boken det var snakk om likevel hadde kildevern, på grunn av bokens funksjon. Dette resultatet kan man ikke umiddelbart anta at hadde blitt det samme dersom det var snakk om redaktøransvar for en journalistisk bok, på tross av at redaktøransvaret er funksjonelt utformet, fordi det er stor sannsynlighet for at det strafferettslige legalitetsprinsipp ville fungert som en skranke for en slik utvidende tolkning.

Rettsteknisk er det mye som tyder på at kildevernet og redaktøransvaret har ulik rekkevidde i dag. Dersom man leser lovtekstene, ser man at kildevernet har blitt revidert slik at det også gjelder "medarbeidere i kringkasting eller annen medievirksomhet som i hovedtrekk har samme formål som aviser og kringkasting", jf. Tvl §22-11 tredje ledd bokstav b. Denne utvidelsen viser at kildevernet er gjort medienøytralt, slik at det er funksjonen som er det avgjørende. Det er de som "i hovedtrekk har samme

⁴⁶ Rt. 1992 s. 39

formål” som skal underlegges kildevern. Dette gjelder blant annet nettaviser, jf. Rt. 2010 s. 1381. Redaktøransvaret har imidlertid ikke blitt revidert i någjeldende straffelov og Bloggerkjennelsen Rt. 2012 s. 1211 opererer muligens som en skranke mot å tolke trykt skrift i straffelovens §10 til å også gjelde mangfoldiggjorte skrifter på internett.

En annen forskjell på kildevernreglene og redaktøransvaret, er reglene om særskilt opplysningsplikt som begrenser kildevernet. Reglene om særskilt opplysningsplikt finnes i tvl §22-11 og strpl. §125 tredje ledd, og gir retten en snever myndighet til å pålegge pressen å oppgi kildene sine ”når vektige samfunnsinteresser tilsier at opplysningen gis og den er av vesentlig betydning for sakens oppklaring...”, jf. Strpl. §125.

Manshaus (2005) skriver at der det ikke foreligger en særskilt hjemmel for opplysningsplikt, er det logisk at tvisteloven §22-11 og straffeprosessloven § 125 kan påberopes dersom det foreligger et redaktøransvar, og bruker dette som argument for at redaktøransvaret også er teknologinøytralitet. Artikkelen ble imidlertid skrevet i 2005, før Runesteinskjennelsen Rt. 2010 s. 1381 og Bloggerkjennelsen Rt. 2012 s. 1211 ble avsagt. Hans konklusjon er i overensstemmelse med resultatet i Runesteinskjennelsen, men ikke nødvendigvis med resultatet av Bloggerkjennelsen. Antar man at resultatet i Bloggerkjennelsen, nemlig at ”trykt skrift” i straffeloven §10 ikke gjelder på internett, stenges døren for at redaktøransvaret gjelder på internett.

Jeg mener at det ville være en fordel om disse reglenes rekkevidde var den samme. Dette er fordi reglene er prinsipielt beslektet, og fordi de begrunner hverandre og fungerer som en buffer for hverandre. Denne relasjonslinjen mellom de to rettsområdene er også relevant i forhold til spørsmålet om hvorvidt redaktøransvaret gjelder på internett, og ikke minst i diskusjonen om hvilke nettmedier det i så fall gjelder for. Det er imidlertid mye som tyder på at kildevernreglene har en videre rekkevidde enn redaktøransvaret i dag.

3.5 Redaktørens erstatningsansvar

Dersom redaktøren av et blad eller tidsskrift er straffansvarlig etter strl. §431, kan hun også bli erstatningsansvarlig eller måtte betale oppreisning etter skadeserstatningsloven §3-6 første ledd. Skl. §3-6 er en bestemmelse som hjemler erstatning og oppreisning for ærekrenkelse og krenking av privatlivets fred. Erstatningsregelen i §3-6 er sammen med redaktøransvaret i strl. §431 kildevernets "rettslige motpol". Oppreisning etter skl. §3-6 er et klart inngrep i ytringsfriheten etter EMK art. 10, jf. Rt. 2003 s. 1190.

Etter straffeloven §3-6 andre ledd, kan eieren eller utgiveren også hefte erstatningsmessig for krenkinger i trykt skrift, dersom noen som har "handlet i eierens eller utgiverens tjeneste" er ansvarlig etter første ledd. Erstatning kan også idømmes i straffesak, jf. tredje ledd. Det følger av rettspraksis, blant annet VG-dommen Rt. 1987 s. 764, at medieforetakene kan bli erstatningsansvarlig for rettstridige ytringer som er trykket i aviser, selv om det kan problematiseres hvorvidt en redaktør, som skal være uavhengig, handler i "eierens eller utgiverens tjeneste". Dette har imidlertid i større grad vært problematisert når det kommer til foretaksstraff, dette vil jeg komme tilbake til i neste avsnitt.

Skyldkravet etter erstatningsregelen er uaktsomhet. For straffansvar når det kommer til ærekrenkelser kreves forsett, men for erstatningsansvar kreves uaktsomhet. På de punkter hvor det ikke kreves uaktsomhet for straffansvar, kreves det heller ikke uaktsomhet for erstatningsansvar. Hvis en redaktør er straffskyldig etter straffelovens § 431, er hun også sivilrettslig ansvarlig, jf Rt. 1979 s.1590.

Når den nye straffeloven trer i kraft, vil någjeldende §3-6 byttes ut med en ny §3-6 og ny §3-6a. §3-6 vil omhandle krenking av privatlivets fred og §3-6 vil omhandle erstatning for ærekrenkelser.

Nye §3-6, viderefører i all hovedsak innholdet i gamle §3-6, bortsett fra at den ikke omhandler ærekrenkelser, kun privatlivets fred. Den nye straffeloven §3-6a hjemler erstatning for ærekrenkelser. Etter §3-6a andre ledd, medfører ikke en ærekrenkende ytring ansvar dersom

"den anses berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet. Ved denne vurderingen skal det særlig legges vekt på om ytringen hviler på et fyldestgjørende faktisk grunnlag, på ytringens grad av krenkelse, og om hensynet til den krenkede er tilfredsstillende ivaretatt ved for eksempel adgang til imøtegåelse, om allmenne interesser eller andre gode grunner tilsa at den ble satt frem, og om ytreren har vært i aktsom god tro med hensyn til de momenter som kan gjøre ytringen berettiget."

Denne bestemmelsen tydeliggjør avveiningsnormen som også i dag må foretas mellom hensynet til den som er krenket og at ærekrenkelse er et inngrep i ytringsfriheten, etter straffeloven §§246 og 247.

3.6 Foretaksstraff

Reglene om foretaksstraff i straffelovens §§48a og 48b kan gjøre foretak strafferettslig ansvarlige når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av foretaket. Foretaksstraff har i flere tilfeller kommet opp for retten i forbindelse med feil som er begått i mediene, blant annet i Rt. 1998 s. 652, Østlandets Blad, der forsvaret argumenterte for at redaktørplakaten og redaktørens uavhengige ansvar stenger for at mediebedrifter kan ilegges foretaksstraff. Høyesterett slo fast at også mediebedrifter kan idømmes foretaksstraff, men kom likevel frem til at de ikke ville idømme det. Foretaksstraff er interessant i denne oppgaven, fordi det belyser forholdet mellom redaktøren og eieren eller utgiveren.

Foretaksstraff finnes i straffelovens §§48a og 48b.

”Når et straffebud er overtrådt av noen som har handlet på vegne av et foretak, kan foretaket straffes. Dette gjelder selv om ingen enkeltperson kan straffes for overtredelsen.” jf. §48a første ledd. Dette er altså en straff som gjelder for foretak og selskaper, og ikke for enkeltpersoner. Straffen er bøter, eller fradømmelse av retten til å utøve virksomheten eller forbud mot å utøve den i visse former, jf. §48a tredje ledd. § 48b gir retten en skjønnsmessig adgang til å avgjøre ut i fra en rekke kriterier, hvorvidt foretaksstraff, på tross av at at vilkårene i § 48a er oppfylt, likevel ikke bør idømmes.

I Rt. 1998 s. 652, Østlandets blad, argumenterte forsvaret for at foretaksstraff ikke kunne benyttes for mediebedrifter fordi redaktøren ikke handlet ”på vegne av” utgiveren. De viste til redaktørplakaten, som sier: ”En redaktør forutsettes å dele sitt blads grunnsyn og formålsbestemmelser. Men innenfor denne rammen skal redaktøren ha en fri og uavhengig ledelse av redaksjonen og full frihet til å forme avisens meninger, selv om de i enkelte spørsmål ikke deles av utgiveren eller styret.” Det ble anført at dette avsnittet i Redaktørplakaten innebærer at styret var avskåret fra å instruere redaktøren, og at hovedregelen må være at styret ikke kan gripe inn i arbeidsmetodene som brukes ved innsamling av informasjon. I dette argumentet kommer redaktøransvaret inn som den strafferettslige forlengelsen: Redaktøren har det hele og fulle strafferettslige ansvaret for det som er publisert i avisen. Å si at redaktøren og journalistene da har handlet ”på vegne av” utgiver, som ikke skal ha noe å si på innholdet i avisen, vil ikke dette stride mot den redaksjonelle uavhengighet?

Dette var imidlertid ikke Høyesterett enige i. De kom fram til at det ikke er noe i veien for å idømme foretaksstraff for medieforetak og mente at styrets begrensede instruksjonsrett overfor redaktøren ikke kunne være avgjørende.⁴⁷

Men Høyesterett kom likevel til at den skjønnsmessige adgangen til å la være å idømme foretaksstraff i §48b burde benyttes.

⁴⁷ Rt. 1998 s.652, s. 653-654

De la vekt på at det vanligvis vil være mulig å straffe journalistene og fotografenes overordnede for medvirkning, og at dette reduserte behovet for å straffe medvirkeren. I tillegg mente de at det burde tas hensyn til at redaktørens frie og uavhengige ledelse av redaksjonen og uttalte at "Da den aktuelle overtredelsen er beskjedent, finner jeg ikke grunn til å gå nærmere inn på styrets kompetanse til å instruere redaktøren om valg av arbeidsmetoder."

I Rt. 2001 s. 1379, som handlet om journalister i Stavanger Aftenblad som hadde kjøpt ecstasy-tabletter i forbindelse med en artikkelserie om narkotikaproblemer i byen, kom Høyesterett også til at det ikke var formålstjenlig å benytte foretaksstraff mot avisen. I skjønnsvurderingen ble det lagt vekt på den særlige stillingen media har i samfunnet, "omsynet til vern av ytringsfridommen og med det også på arbeidskåra til media".

Til nå har foretaksstraff ikke blitt ilagt en mediebedrift i Norge. Hver gang har retten kommet til at de ikke vil idømme foretaksstraff etter en skjønnsmessig vurdering etter strl. §48b. Ut i fra argumentene Høyesterett har brukt i sakene som omhandler dette, kan det tyde på at på tross av at det er mulighet for å ilegge foretaksstraff, velger likevel Høyesterett å opprettholde det tette skottet mellom redaktør og utgiver.

3.7 E-handelsloven

Dersom redaktøransvaret gjelder på internett, vil det være en grensedracting som må trekkes opp, mellom journalistikk og teknisk viderefremidling på internett. Teknisk viderefremidling reguleres av e-handelsloven, og kan være aktuell for blant annet diskusjonsfora på nettet, dersom de faller utenfor det strafferettslige redaktøransvaret.

Lov om visse sider av elektronisk handel og informasjonssamfunnsider, E-handelsloven, trådte i full kraft første mars 2004. E-handelsloven gjennomfører Europaparlamentets- og rådsdirektiv 2000/31/EF av 8. juni om visse rettslige aspekter ved informasjonssamfunnstjenester, særlig elektronisk handel, i det indre marked (« Direktivet om elektronisk handel »)⁴⁸.

E-handelsloven tar for seg elektronisk markedsføring, avtaleinngåelse over elektroniske kommunikasjonsnett og tjenesteyters ansvarsfrihet ved å lagre og overføre tredjeparts ytringer og meninger over nettet.⁴⁹ Det er det sistnevnte alternativet som er aktuell i denne oppgaven. For hvor går grensen mellom en tjenesteyter, en nettvært, som kun lagrer og overfører en tredjeparts ytringer, og en nettavis som er underlagt redaktøransvaret?

E-handelsloven avklarer når en "nettvært" er fri for ansvar. Av e-handelsloven §18 første ledd bokstav a følger det at tjenesteyteren, en nettvært, er fritatt for straffansvar dersom han ikke har utvist forsett ved lagring av ulovlig informasjon eller medvirkning til ulovlig virksomhet ved lagring av informasjon.

Ehandelsloven §18 første ledd bokstav b, er kravet for å være ansvarsfri noe lavere for erstatningsansvar. Her er skyldkravet grov uaktsomhet

Andre ledd sier at dersom er tjenesteyter uten ugrunnet opphold treffer nødvendige tiltak for å sperre tilgangen til informasjonen etter at forsettet eller den grove uaktsomheten forelå, er tjenesteyteren uansett vernet av bestemmelsens ansvarsfrihet. Det viktige er at nettverten umiddelbart begynner med slike undersøkelser, og at informasjonen fjernes raskt når de nødvendige avklaringer er på plass.⁵⁰

⁴⁸ Ot.prp. nr. 4 (2003-2004) avsn. 1

⁴⁹ Manshaus (2005) s 270

⁵⁰ ot.prp.nr.4 (2003-2004)

Dersom nettverten er den reelle hovedmannen til utleggelsen av informasjon, får denne bestemmelsen ikke anvendelse, jf. §18 tredje ledd. Ehandelsloven er derfor ikke relevant for den originære ytreren, men for medvirkeren eller tilretteleggeren for at ytringen formidles.

Spørsmålet om grensdragningen mellom e-handelsloven og redaktøransvaret har ikke blitt behandlet i rettsystemet, men i tingrettsavgjørelsen TOSLO-2011-75245 mellom Mona Høiness og Hegnar Media, ble rekkevidden av henholdsvis redaktøransvaret og ehandelsloven tatt opp både av forsvaret og saksøker. Saken omhandlet ytringer postet på Hegnar Medias debattsider, og spørsmålet om hvorvidt disse var ærekrenkende. Saksøkte, Hegnar Media, hevdet at det strafferettslige redaktøransvaret ikke kom til anvendelse, mens e-handelsloven gjorde det, mens saksøker, Mona Høiness, mente at det var det strafferettslige redaktøransvaret som gjaldt.

Oslo Tingrett tok imidlertid ikke stilling til disse spørsmålene. De vurderte kun hvorvidt Høiness var blitt ærekrenket etter straffeloven §246 og §247. Da de kom til at hun ikke var blitt det, gikk de ikke inn i spørsmålene rundt redaktøransvar på internett. Jeg vil likevel referere noe av det saksøker og saksøkte hevdet, fordi dette er eneste gangen disse spørsmålene har blitt tatt opp i en norsk rettssal.

Saksøker, Mona Høiness, hevdet at det strafferettslige redaktøransvaret strl. §431 kom til anvendelse på debattforumet, blant annet fordi Hegnar Media var blitt felt i PFU, og at det rettslige og presseetiske redaktøransvaret er korresponderende. De hevdet også at redaktørens ansvar også gjelder for nettforum med brukergenerert innhold, når debattforumet er integrert i Hegnar Onlines øvrige virksomhet.

De bestred også at ehandelsloven §18 er anvendelig, og hevdet subsidiært at dersom den gjaldt, er det uansett ansvar fordi Hegnar "må anses å ha utøvd forsett", jf. skyldkravet i §18, fra han fikk kunnskap om innleggene.

Saksøker anførte imidlertid at e-handelsloven får anvendelse, og at det må skilles mellom teknisk og journalistisk videreformidling. ”Det er problematisk i forhold til yttringsfriheten om tekniske medvirkere skal holdes ansvarlig for yttringer postet på brukerstyrt debattforum. Hegnar Onlines debattforum er teknisk videreformidling. Debattforumet er nettvært i henhold til ehandelsloven. Ehandelsloven regulerer dermed forholdet.”

De hevdet videre at det uansett er straffrihet etter ehandelsloven § 18 fordi yttringene ble fjernet umiddelbart etter at redaktøren ble kjent med dem.

Subsidiært anførte de at det uansett ikke forelå uaktsomhet og at de derfor heller ikke kunne bli erstatningsansvarlige etter §18b). Dessuten hevdet de at straffeloven §431 ikke kom til anvendelse, fordi debattfora på nettet ikke kan likestilles med blad/tidsskrift, og at det ikke er et redaktøransvar for denne typen nettfora.

De anførte også at ”Saksøkte har ikke fremsatt yttringene eller aktivt videreformidlet dem, bare muliggjort publisering av yttringene i sitt debattforum.”

Siden Tingretten ikke tok stilling til disse spørsmålene i det hele tatt, er det vanskelig å påstå noe konkret om dette, men disse spørsmålene leder frem til denne oppgavens hovedtema: hvorvidt redaktøransvaret gjelder på internett, og i såfall i hvilken utstrekning det gjelder.

4 Gjelder redaktøransvaret for nettbaserte medier?

4.1 Innledning

I dette avsnittet vil jeg drøfte oppgavens hovedtema konkret – hvorvidt redaktøransvaret gjelder for nettbaserte medier. Deretter vil jeg forutsette at redaktøransvaret gjelder på internett, prøve å skissere hvilke nettbaserte medier redaktøransvaret i såfall gjelder for. Gjelder det for etablerte nettaviser? Gjelder det for kommentarfelter innad i nettavisene, der leserne kan kommentere selv og det foretas samtidsredigering? Gjelder det for diskusjonsfora som er mer skilt fra det øvrige stoffet på nettsiden, for eksempel hegnar.no sitt diskusjonsfora som krever innlogging og som Hegnar selv hevder ikke er underlagt redaktøransvaret? Kan man tenke seg at redaktøransvaret gjelder for blogger? Hvor store må bloggene i såfall være? Man kan tenke seg at det er en "glideskala" for publikasjoner på nettet, men hva som inngår under redaktøransvaret finnes det veldig lite stoff om. På tross av dette, vil denne avgrensningen være sentral når det nye redaktøransvaret i ny straffelov §269 trer i kraft.

Jeg vil derfor dele den videre drøftelsen min inn i to deler. For det første hvorvidt redaktøransvaret slik det fremstår i dag gjelder på internett, og for det andre, hvilke typer nettpublikasjoner det i så fall gjelder for.

4.2 Gjelder redaktøransvaret på internett?

Straffelovens §431 er funksjonelt utformet og ut i fra denne alene, er det mange gode grunner for å anta at den er medienøytral - at det er den reelle funksjonen til mediet som er sentralt, ikke hvilket format det er publisert på. Dette har også vært antatt i juridisk teori, som Eggen (2002) og Manshaus (2005), samt antydning i rettsavgjørelser som Edderkoppdommen Rt. 1992 s. 39 og Runesteinskjennelsen Rt. 2010 s. 1381.

Men dette er et omstridt tema, på grunn av straffelovens §10 og legalitetsprinsippet.

Straffeloven §10 definerer begrepet "trykt skrift", og er aktuell for rekkevidden av redaktøransvaret. Kapitlet om redaktørens straffansvar heter "ansvar for ytringer i trykt skrift" og viser tilbake til §10. Den lyder slik: "*Under trykt Skrift henregnes Skrift, Afbildning eller lignende, der mangfoldiggjøres ved Trykken eller paa anden kemisk eller mekanisk Maade.*

Under Udgivelse forstaaes ogsaa Opslag, Udlæggelse og lignende paa offentligt Sted."

Derfor avhenger rekkevidden til §431, av hvorvidt en streng, språklig fortolkning skal foretas av straffelovens §10, eller om man bør tolke den i lys av utviklingen av publiseringsverktøy som har funnet sted siden straffeloven ble vedtatt, og rimelighetshensyn. Hvis straffelovens §10 antas å bare gjelde for trykt skrift i en streng språklig fortolkning, påvirker dette også spørsmålet om rekkevidden av redaktøransvaret. Konvergensutvalget, NOU 1999:26 drøftet dette, og kom fram til at redaktøransvaret burde kunne gjelde på internett. De mente at dersom tjenesten hadde en redaktørfunksjon og oppfylte vilkårene for "blad eller tidsskrift" etter §431, burde det at det var mulighet for å ta utskrift av teksten være tilstrekkelig til at vilkåret "trykt skrift" straffeloven §10 var oppfylt.⁵¹

En skranke for å tolke straffelovens §10 utvidende, er legalitetsprinsippet i strafferetten, jf. Grl. §96 og EMK §7. Det skal være klar hjemmel for å dømme noen til straff. I forlengelsen av dette kan man spørre seg hvorvidt strafferettens strenge legalitetsprinsipp begrenser redaktøransvaret etter §431 som helhet, eller bare i straffesaker der legalitetsprinsippet er sterkt, og ikke i sivile saker der det for eksempel er krevet erstatning etter skadeerstatningsloven §3-6. I tillegg kan det nevnes at det muligens er et "ekstra sterkt" legalitetsprinsipp der det er snakk om å gjøre inngrep i ytringsfriheten.

⁵¹ NOU 1999:26, kap. 8.3

Spørsmålet om rekkevidden av straffelovens §10, ble sist diskutert i Høyesteretts ankeutvalg i Bloggerkjennelsen, Rt-2012-1211. Denne saken gjaldt spørsmålet om hvorvidt trusler om vold mot polititjenestemenn, fremsatt på den uttalte antifeministen Eivind Berges blogg, kunne føre til straff etter straffeloven §140 jf. §7 og §10. Selv om denne altså omhandlet en annen bestemmelse, den såkalte "oppviglerparagrafen", som forbyr oppfordring til og forherligelse av straffbare handlinger, er den relevant for redaktøransvaret fordi den viser tilbake til "trykt skrift" på samme måte som §431 gjør. Dessuten er spørsmålet om en blogg kan defineres som "offentlig sted" eller "trykt skrift" relevant for redaktøransvarets rekkevidde på internett.

Spørsmålet i saken var om handlingen var "forøvet offentlig", jf. §140 jf. Strl. §7, der legaldefinisjonen av "offentlig sted" står. Høyesterett kom til at det alternativet som kunne få anvendelse var "Utgivelse av trykt skrift" for uttalelsene på bloggen, og havnet dermed i §10.

Ankeutvalgets flertall kom etter en gjennomgang av uttalelser i forarbeider og den nye vedtatte, men ikke ikrafttrådte straffeloven, til at begrepet trykt skrift ikke kan tolkes utvidende til å omfatte uttalelser fremsatt i en blogg på Internett .

Førstvoterende, som også var en del av flertallet, uttalte at det ikke kunne være avgjørende at lovgiver nok har ment å fange opp de metoder som fantes for mangfoldiggjøring av skrift ved straffelovens vedtakelse. De mente det heller ikke kunne være avgjørende at lovgiver ville ha ønsket å ramme elektronisk formidling, at handlingene var klart straffverdige og at formålsbetraktninger tilsier at "trykt skrift" også innbefatter ytringer på internett, fordi "den elektroniske formidling vi her har å gjøre med, [faller] klart utenfor ordlyden."⁵²

⁵² Rt. 2012 s. 1211 avsn. 19

Flertallet i Høyesterett kom dermed fram til at legalitetsprinsippet, som følger av Grunnloven §96 og EMK artikkel 7,⁵³ gjorde at Eivind Berge likevel ikke kunne straffes, og siterte lagmannsretten, som la vekt på at dette er et særlig viktig prinsipp i saker som begrenser ytringsfriheten: "Lagmannsretten vil for sin del bemerke at kravet til klar lovhjemmel for straffansvar ikke minst vil være av betydning i saker hvor straffebudet innebærer en begrensning av ytringsfriheten."

I sin artikkel fra 2012, skriver Halvor Manshaus at varetektsfengsling i en sak som Bloggersaken ville utgjøre et åpenbart inngrep i ytringsfriheten, som blant annet ville bringe inn den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon artikkel 10 annet ledd. Denne foreskriver at ethvert inngrep i ytringsfriheten krever hjemmel i lov, jf. art. 10 nr.2. " I tillegg til det alminnelige legalitetsprinsipp ligger det her altså i tillegg et eget legalitetsprinsipp forbeholdt inngrep i ytringsfriheten, et prinsipp som samtidig er underlagt overnasjonal domstolskontroll."⁵⁴

Men dommerne i Bloggerkjennelsen var delt og mindretallet, dommer Noer, kom til at "trykt skrift" også gjelder for ytringer fremsatt på internett. Noer mente at §10 første ledd var såpass vidt formulert at bestemmelsen måtte kunne omfatte den typen elektronisk spredning av informasjon som saken gjaldt, og at det sentrale måtte være at skriftet mangfoldiggjøres – at det når ut til allmennheten. Dommer Noer mente at bloggen til tiltalte nettopp var en slik offentliggjøring av ytringer og at det i lovteksten var rom for "en fornuftig fortolkning i tråd med samfunnsutviklingen og i tråd med en naturlig forståelse av bestemmelsen ut fra dagens teknologiske virkelighet", selv om det er et strengt legalitetsprinsipp på straffelovens område. "⁵⁵

⁵³ Rt. 2012 s. 1211 avsn. 22

⁵⁴ Manshaus (2012)

⁵⁵ Rt. 2012 s. 1211 avsn. 26-27

Bloggerkjennelsen fører til at det blir ulikt resultat for de bestemmelsene der det er gjort en revisjon fra lovgivers side og de øvrige bestemmelsene i straffeloven, som viser til det generelle offentlighetsbegrepet. I artikkelen "Ansvar for ytringer på Internett", fra 2012, hevder advokat Halvor Manshaus at man i tillegg får "meningsløse skiller mellom den som legger ut en tekst skrevet direkte inn i bloggen, og den som printer ut det samme innlegget, for deretter å scanne arket og publisere dette på den samme bloggen."⁵⁶

Han skriver også at flertallet i Blogger-kjennelsen indirekte kritiserer politikerne for ikke å ha implementert den da syv år gamle, "nye" straffeloven. Denne er gjort teknologinøytral og det hadde ikke vært nødvendig å diskutere dette dersom den var trådt i kraft: "For leseren vil det ikke være noen vesentlig forskjell, og teksten vil se lik ut. Disse utslagene er Høyesterett ganske sikkert klar over, og det er i dette litt merkelige resultatet at vi virkelig ser kritikken mot den sterkt forsinkede implementeringen av den nye straffeloven."

Etter at Bloggerkjennelsen ble avsagt, var det flere som antok at redaktøransvaret i sin nåværende drakt ikke gjelder for redaksjonelt stoff i nettbaserte medier, blant annet NJs advokat Ina Lindahl Nygård. I et debattinnlegg i Aftenposten, 3.12.12, uttalte hun at "De færreste er nok klar over at redaktøransvaret ikke gjelder for redaksjonelt stoff i nettaviser".⁵⁷

En dom som kaster et noe annet lys over spørsmålet om redaktøransvaret på internett, er Runesteinskjennelsen, Rt. 2010 s. 1381. Denne tok i utgangspunktet for seg hvorvidt kildevernet etter strpl. §125 og tvl. §22-11 gjaldt for et kommentarfelt i en nettavis, og nærmet seg derfor redaktøransvaret på internett fra en annen vinkel. For der Høyesterett i Bloggerkjennelsen tilsynelatende lot til å la være å ta hensyn at en

⁵⁶ Manshaus, (2012)

⁵⁷ Lindahl Nyrud, (2012)

streng fortolkning av begrepet trykt skrift kan føre til vanskelige prinsipielle spørsmål om forholdet mellom kildevern og redaktøransvaret, kan det se ut som om Høyesterett i Runesteinskjennelsen antok at redaktøransvaret gjaldt for nettaviser på internett uten å problematisere forholdet til legalitetsprinsippet.

Kildevernet har, som jeg har nevnt tidligere, nær sammenheng med redaktøransvaret: de er rettslige motpoler. Et filosofisk spørsmål som kanskje bør stilles, er hvorvidt kildevernet kan ha en videre krets av gyldighet enn redaktøransvaret. Er det forsvarlig og i henhold til det presserettslige system at den ene polen gjelder på internett mens den andre ikke gjør det? Dette er særlig påtakelig i forbindelse med for eksempel Runesteinskjennelsen, der det at det fantes et redaktøransvar, indirekte blir brukt som argument for at det er forsvarlig med et sterkt kildevern. Høyesterett uttalte:

” Jeg legger etter dette til grunn at innleggene som legges ut, er undergitt samtidskontroll av en ansvarlig redaktør eller hans stedfortreder. Det er etter mitt syn ikke nødvendig å ta stilling til om [ansvarlig redaktør] kan kritiseres for ikke å ha fjernet 'Finneren' s innlegg. Jeg er enig med den ankende part i at hvordan redaktøransvaret praktiseres i det konkrete tilfellet, ikke får betydning for vurderingen av om § 125 første jf. femte ledd kommer til anvendelse her. ”⁵⁸

Rettsteknisk er imidlertid et argument for at kildevernet kan gjelde og ikke redaktøransvaret at det i strpl. § 125 og tvl. §22-11, er et femte ledd som utvider de typer virksomhet som kan omfattes av kildevernet til å bli teknologinøytralt. Dermed har kildevernet etter sin ordlyd en videre rekkevidde enn redaktøransvaret.

I sin artikkel fra 2012, skrev Manshaus at §10 ikke er til hinder for at redaktøransvaret får anvendelse på Internett, men at det ligger et spenn mellom Runesteinskjennelsen og Bloggerkjennelsen, som medfører at konklusjonen ikke er åpenbar. Dette me-

⁵⁸ Rt. 2010 s. 1381

ner han hovedsakelig er fordi Høyesterett bare i liten grad problematiserte og diskuterte spørsmålet om redaktøransvarets rekkevidde på generelt grunnlag i Runesteinskjennelsen, mens Bloggerkjennelsens strenge anvendelse av legalitetsprinsippet "tilsynelatende stenger døren for enhver diskusjon om rekkevidden av 'trykt skrift'".⁵⁹

Dette gjør altså, som jeg allerede har nevnt, at spørsmålet om redaktøransvarets gyldighet på nettet, er uklart, men på grunn av Bloggerkjennelsens snevre fortolkning av "trykt skrift", er det mye som tyder på at det strafferettslige redaktøransvaret ikke gjelder på internett. Etter min personlige mening er imidlertid dommer Noers mindretallsuttalelse i Bloggerkjennelsen fornuftig. Hun tar i betraktning det sterke legalitetsprinsippet på strafferettens område, som blir ytterligere forsterket når det er snakk om inngrep i ytringsfriheten, men det kan se ut som om hun har tolket §10 som et hele, og lagt vekt på begrepet "mangfoldiggjøring", i stedet for å henge seg opp i begrepet "trykt skrift".

Hvorvidt dette spørsmålet kommer for retten på nye måter, vil tiden vise, forhåpentligvis vil det komme en avklaring av disse spørsmålene i nærmeste framtid. Når seriøse, redaksjonelt styrte medier i stadig større grad flytter seg over på internett, og det ikke er en realitetsforskjell verken for leseren eller for kildene hvor noe er publisert, virker det kunstig og bakvendt at lovgivningen ikke følger på. Dette er i særdeleshet et relevant poeng for de som er offer for en ulovlig ytring, for eksempel fra en anonym kilde, og det ikke er noen å straffeforfølge. Dette er jo også grunnen til at man har et redaktøransvar – at når det er enkelt å finne den rette å straffeforfølge, gjør det både at mediene forventes å oppføre seg ordentlig, men det gir dem også en stor frihet og spillerom, når det er klart og tydelig hvem som er den ansvarlig. Dermed kan et slikt manglende redaktøransvar på nettet være problematisk i forhold til ytringsfriheten, redaktørinstituttet og pressens arbeidsformer.

⁵⁹ Manshaus (2012)

4.3 Redaktøransvaret på internett – en glideskala: nettaviser, diskusjonsfora, blogger?

4.3.1 Innledning

I dette avsnittet vil jeg forutsette at redaktøransvaret gjelder på internett, og prøve å si noe om hvilke former for medier det i så fall gjelder for. Vår nye mediehverdag er svært differensiert, og skaper mange nye rom for publisering, som ikke fantes tidligere. Internett har hatt en demokratiserende effekt, der stemmer som tidligere ikke ble hørt, i dag kan bli det. Men internett skaper også mange nye problemer. Muligheten for anonym sjikane og ”nettmobbing” er nærmest uendelig, og det kan være vanskelig å finne frem til de som bruker internett som arena for å krenke.

I denne materien er det viktig å holde klart for seg at det går an å bli ansvarlig for ulovlige ytringer på internett selv der det ikke er et redaktøransvar. Reglene om for eksempel ærekrenkelser, privatlivets fred og rasistiske ytringer, gjør den originære ytrer ansvarlig uavhengig av hvilken form krenkelsen kommer i. Et eksempel her er den midlertidige forføyningen mot bloggeren Christian Burmeister i Oslo Tingrett.⁶⁰ Han hadde skrevet en rekke ærekrenkende beskyldninger mot Tone Damli Aaberge på sin blogg. I dette tilfellet var det ikke nødvendig å vurdere om redaktøransvaret kom til anvendelse. Han var selv strafferettslig ansvarlig for å ha offentliggjort de krenkende utsagnene, og blogginnlegget ble fjernet. Dette belyser et aspekt ved redaktøransvaret – nemlig at det ikke er nødvendig for enkle publikasjoner. Der det kun er en avsender, vil de vanlige reglene om rettstridige ytringer, inkludert medvirkningsansvaret, holde lenge.

Eksempelet med Damli og Burmeister kan også kaste lys over at selv om redaktøransvaret flyttes til en ny publiseringsform, endrer ikke den funksjonelle definisjonen seg. Redaktøransvaret er redaktør av ”blad eller tidsskrift”. Et krav som gjelder for både blad og tids-

⁶⁰ Oslo Byfogdembete, 4. Mars 2013, 13-039383TV1-OBYF/1

skrift, er at utgivelsene er periodiske. De må også være av en viss kompleksitet og størrelse. I forhold til Internettjenester må det vurderes om innholdet som presenteres forandres eller oppdateres på en måte som gjør det naturlig å kalle dette for en periodisk tjeneste.

I NOU 1999:26 fremmet Konvergensutvalget forslag om å gi redaktøransvaret en medienøytral utforming, men la vekt på at et redaktøransvar stadig vil måtte hvile på den forutsetning at det rent faktisk lar seg gjøre å peke ut en redaktør. De uttalte at:

”For en del Internett-baserte tjenester kan det i praksis være vanskelig å peke ut en ansvarlig redaktør. Mange operatører av informasjonstjenester på Internett tillater at enkeltpersoner eller organisasjoner legger sitt eget innhold ut på operatørens server. Scandinavian Online (SOL) er et eksempel på en nett-tjeneste der et stort antall personer og bedrifter har lagt ut egne hjemmesider. SOL tilbyr også chat-tjenester. Slike nettstedet kan omfatte svært store mengder informasjon, som dertil endres fortløpende.” De skrev at det for denne type netjtjenester i praksis vil være umulig å føre en redaksjonell kontroll, og at ”chat-tjenestene” setter dette på spissen, ved at kommunikasjonen skjer i sanntid. De mente at man derfor ikke ukritisk bør innføre et redaksjonelt ansvar for elektroniske medier, og at hvis lovgiver går for langt i retning av å pålegge Internett-aktører et redaksjonelt ansvar, vil dette i noen tilfeller kunne fremstå som urimelig for de som blir berørt. De skrev også at man kunne risikere at tjenesteoperatører i overdreven grad tar forholdsregler i forhold til innhold som ligger i grenselandet for lovlige ytringer.⁶¹

Jeg er enig med Konvergensutvalget i at et redaktøransvar på internett må innføres med omhu, men jeg tror likevel ikke det trenger å være så veldig problematisk, så lenge man holder seg til det strafferettslige redaktøransvarets funksjonelle definisjon. En chat-tjeneste som SOL, slik de bruker som eksempel, vil etter min mening ganske

⁶¹ NOU 1999:26 s. 150-151

klart falle utenfor det strafferettslige redaktøransvaret, og være regulert av e-handelsloven.

Jeg mener at man kan tenke seg en slags øvre og nedre grense for det strafferettslige redaktøransvaret på internett: "Enkle" nettmedier, der det kun er et fåtall personer som kontrollerer alt innhold, vil være den "nedre" grensen, som eksempelet Burmeister nevnt ovenfor. I disse tilfellene er det ikke nødvendig med et redaktøransvar, det naturlige ansvar etter straffelovens regler holder lenge. Den "øvre" grensen, kan være kompliserte nettsamfunn der det ikke vil være praktisk mulig for en redaktør å kontrollere alt. Eksempler på dette kan være en chat-tjeneste med mange kanaler eller et større diskusjonsforum. I disse tilfellene vil det være nærmest umulig å oppfylle den funksjonelle rollen til en redaktør.

Mellom disse yttergrensene, finnes et vidt spekter av nettmedier, som i større eller mindre grad passer inn under den funksjonelle definisjonen av redaktøransvaret i straffelovens §431.

I det videre vil jeg prøve å skissere opp noen hovedgrupper av nettmedier, og vurdere disse opp mot redaktøransvarets funksjonelle definisjon.

4.3.2 Redigerte aviser på nettet

Omtrent alle norske aviser har nettutgaver. Hvor mye av stoffet som er egenprodusert for nett og hvor mye av stoffet som er sammenfallende med innholdet i papiravisene, varierer noe. Det gjør også om de har egne nettredeaktører, eller om redigeringen foregår på tvers av plattformene. Felles for dem alle, er at de er redigerte medier med en ansvarlig redaktør, og at de anser sine nettutgaver som likeverdige, både etisk og juridisk med papiravisene.

I 2000 innførte Norsk Redaktørforening "Redaktørseglet", et symbol som medlemmer av Norsk Redaktørforening kan bruke på sine nettsider. Det viser at "nettstedet er redigert på uavhengig grunnlag, i henhold til de prinsipper som er nedfelt i Redaktørplakaten og Lov om redaksjonell fridom, og på norske mediers etiske normer slik de er uttrykt i Vær Varsom-plakaten og Tekstreklame-plakaten." ⁶²

At nettavisene faller innenfor det etiske redaktøransvaret er det derfor ingen tvil om. Jeg mener at dersom redaktøransvaret gjelder på internett, er det liten tvil om at de seriøse nettavisene også er kjernen i det strafferettslige redaktøransvaret.

4.3.3 Kommentarfelt, eller debattfelt i nettaviser

På tross av at jeg har kommet til at nettaviser faller innenfor redaktøransvaret, mener jeg det er relevant å diskutere særskilt hvorvidt debattfeltene eller kommentarfeltene i nettavisene gjør det. Jeg velger å definere kommentarfelt som de feltene som legges under en del redaksjonelle saker, på nettaviser, der leserne har mulighet for å kommentere. Spørsmålet i forhold til kommentarfeltene blir hvorvidt det er mulig for redaktøren å oppfylle sin funksjonelle rolle – om det er mulighet for tilstrekkelig redaksjonell kontroll i kommentarfeltene til at de kan sies å falle inn under redaktøransvaret.

Kommentarfeltene ligger i umiddelbar tilknytning til det redaksjonelle innholdet, og bærer preg av å være en integrert del av nettavisen. Men der resten av stoffet i nettavisen legges ut fra avishuset, med redaksjonell kontroll, kommer kommentarene direkte inn på nettsiden. Det er klart at tradisjonelle leserinnlegg faller inn under redaktøransvaret, men man kan hevde at kommentarene i kommentarfeltene er av en annen natur. Redaktøren har i disse tilfellene valget mellom forhåndsredigering, redige-

⁶² <http://www.nored.no/Redaktoerseglet>

ring del på forhånd, dels i ettertid, og redigering kun i ettertid. I en rundspørring foretatt blant redaktørforeningens medlemmer, kom det fram at nær 40 prosent forhåndsredigerer alt og at rundt 65 prosent av de øvrige krever registrering, for eksempel navn, adresse, e-post, mobil.⁶³ Er dette tilstrekkelig for at det er mulighet for redaktøren å utøve sitt redaktøransvar?

I Runesteinskjennelsen, Rt. 2010 s. 1381, var spørsmålet om et debattfelt på *dinside.no* hadde kildevern. I denne saken ble det forutsatt at debattfelt på *dinside.no* var underlagt redaktøransvaret. Redaktør for *dinside.no*, uttalte i Runesteinskjennelsen, at leserinnleggene er en integrert del av det redaksjonelle verket og at de er underlagt redaktørens suverene ansvar:

« *DinSide* praktiserer 'samtdsredigering' av innlegg i forbindelse med artiklene, altså kontroll med, og redigering av, innleggene i parallell med at de publiseres av innsenderen. I praksis fungerer dette ved at det samtidig sendes en melding til redaksjonen når et innlegg legges ut. Redaksjonen vil da umiddelbart kunne vurdere innleggenes form og innhold. Vi redigerer bort uønskede ytringer, og vi redigerer også direkte i innlegg når vi vurderer det som riktig, for eksempel ut fra etiske regler. Våre journalister deltar også ofte i debattene som følger, og fra tid til annen gjør vi også tilføyelser til den opprinnelige artikkelen, innenfor vanlig presseskikk, når nye opplysninger kommer til. Det er selvsagt på det rene at redaktøren suverent avgjør hva som skal redigeres vekk eller endres, og hva som er egnet for publisering, også når det gjelder slike leserinnlegg.

Leserinnleggene er således en integrert del av det redaksjonelle verket. De nye « interaktive » medienes redaksjonelle verk er ikke på samme måten avsluttede, fikserte produkter som for eksempel en papiravis, men lever organisk videre også etter opprinnelig publiseringstidspunkt. »⁶⁴

⁶³ http://folk.uio.no/gisle/pvk/sem080207/nils_oy.pdf

⁶⁴ Rt. 2010 s. 1381 avsn. 41

Høyesterett la etter dette til grunn at ”innleggene som legges ut, er undergitt samtidskontroll av en ansvarlig redaktør eller hans stedfortreder...Jeg er enig med den ankende part i at hvordan redaktøransvaret praktiseres i det konkrete tilfellet, ikke får betydning for vurderingen av om § 125 første jf. femte ledd kommer til anvendelse her.”⁶⁵

Det kan altså se ut som om de sa seg enige med den ankende part i at debattfeltet på siden også er underlagt redaktøransvaret. Jeg mener at det er gode grunner som taler for at det som i dag kalles kommentarfelt på nettaviser, bør være underlagt redaktøransvaret på samme måte som det redaksjonelle innholdet i en nettavis. De siste årene har redaktørene for nettavisene gjort en stor jobb med å rydde opp i innholdet på disse kommentarfeltene. De praktiserer samtidsredigering, og mange av dem krever også at man kobler seg til en facebook-konto eller en epostadresse for å sørge for at folk tar ansvar for hva de skriver. Registreringen kan imidlertid muligens være problematisk i forhold til retten til anonymt forfatterskap og ytringsfriheten, men den diskusjonen vil det føre for langt å komme inn på her.

Jeg mener at kommentarfeltene fyller de funksjonelle kriteriene for det strafferettslige redaktøransvar, og at det virker kunstig å skille kommentarfeltene under de redaksjonelle sakene fra det øvrige innholdet, og hevde at redaktørene i disse tilfellene bare er ”nettverter” etter e-handelsoven.

4.3.4 Diskusjonsfora tilknyttet nettaviser

Jeg mener det er relevant å skille mellom kommentarfelt og diskusjonsfora, og dette vil jeg gjøre i min videre drøftelse. Dette er fordi disse i realiteten har ganske forskjell-

⁶⁵ Rt. 2010 s. 1381

lig virkemåte og virkeområde. Kommentarfeltene er plassert i sammenheng med det direkte innholdet, mens diskusjonsfora i større grad bærer preg av å være avlukkede fora, først og fremst for dem som også er medlemmer. Eksempler på disse er forum.kvinneguiden.no eller forum.hegнар.no. Kvinneguiden er underlagt klikk.no, men krever innlogging for å kommentere. Det gjør også hegнар.nos forum.

Redaktørene for disse to nettstedene er uenige om hvorvidt redaktøransvaret gjelder for diskusjonsfora. Redaktøren for kvinneguiden.no, Jan Thoresen, mener at redaktøransvaret gjelder også for diskusjonsforumet.⁶⁶ Dette viser også igjen på siden som viser regelverket til diskusjonsforumet: Det bærer preg av å være i samsvar med Redaktørplakaten, og man kan derfor kanskje si at det følger det etiske redaktøransvaret. Det betyr likevel ikke nødvendigvis at vilkårene for det strafferettslige redaktøransvaret er oppfylt.

Redaktør for hegнар.no, Trygve Hegnar, hevder imidlertid at diskusjonsforumet ikke er en del av det redaksjonelle produktet, og at det ikke er underlagt redaktøransvar. Dette bærer også regelverket på forsiden preg av, det står blant annet i regelverket at ” Forumet er ikke et redaksjonelt forum og medarbeidere i HegnarOnline deltar ikke i diskusjoner på forumet.”

I saken som kom opp for Oslo Tingrett, TOSLO-2011-75245, mellom Hegnar Media og Mona Høiness, som saksøkte Hegnar Media for hun mente seg utsatt for ærekrenkelsler på diskusjonsforumet, anførte Hegnar at diskusjonsforumet ikke var underlagt redaktøransvaret i straffeloven §431, men at de heller var nettvært etter e-handelsloven, fordi det må skilles mellom teknisk videre formidling og journalistikk. Tingretten tok ikke stilling til dette spørsmålet og behandlet kun spørsmålet om ærekrenkelsler, så det kom ikke noe avklaring på dette spørsmålet.

⁶⁶ Jeg sendte ham spørsmål på epost og fikk som svar at de mener det gjelder.

Jeg mener det er mange gode grunner for at Hegnar Media har rett i sin påstand om at debattforumet deres ikke er underlagt redaktøransvaret. For det første, er dette et avgrenset forum, som ikke har noen direkte sammenheng med det redaksjonelle innholdet, bortsett fra at det er en lenke på nettsiden og at det har samme eier. For det andre krever det innlogging å kommentere. Det er vanskelig å finne fram på forumet for utenforstående, og sånn sett er det som står der mest relevant for brukerne av diskusjonsforumet.

I sin artikkel fra 2005 konkluderer Manshaus med at ”et typisk diskusjonsforum ikke utgjør blad eller tidskrift i strafferettslig forstand, og at det dermed heller ikke foreligger noe redaktøransvar i snever forstand.”⁶⁷

Forsvaret i Tingrettsdommen hevdet at det å gjøre tjenesteytere ansvarlig etter det strafferettslige redaktøransvaret, kunne være problematisk i forhold til ytringsfriheten. Konvergensutvalget i 1999:26 ønsket seg også et snevert aktsomhetsansvar for tjenesteyter på internett, av samme grunn. De mente at hensynet til ytringsfriheten og størst mulig bredde av ytringer på internett var argumenter for at man burde være forsiktig med å pålegge aktører som utelukkende fungerer som distributører, et ansvar for å kontrollere innholdet, fordi dette kunne føre til at de etablerer ordninger som fører til en uønsket grad av privat sensur. De uttalte at ”Utvalget er derfor på prinsipielt grunnlag skeptisk til ordninger som innebærer at mellommenn (teleselskap, nettverter mv.) pålegges ansvar for selv å vurdere lovligheten av ytringer som tilgjengeliggjøres på Internett.”⁶⁸

⁶⁷ Manshaus (2005)

⁶⁸ NOU 1999:26 s. 151-152

Jeg mener at dette er gode argumenter for at man ikke bør trekke grensen mellom det strafferettslige redaktøransvaret strl. §431 og nettvvert etter e-handelsloven for vidt. Min konklusjon så langt er derfor at redaktøransvaret på internett bør gjelde for kommentarfelt i nettaviser på internett, men at det er mer usikkert hvorvidt det bør gjelde for diskusjonsfora som ikke er knyttet til det redaksjonelle innholdet. Disse diskusjonsforaene har svært lite til felles med "blad eller tidsskrift", og minner ofte mer om chattekanaler der de som er medlemmer kan ta del i en samtale seg imellom. Dermed mener jeg at det passer bedre å omtale dette som "nettvvert" i e-handelslovens forstand, og at det altså er denne som bør komme til anvendelse der.

4.3.5 Kan redaktøransvaret gjelde for blogger?

Det neste spørsmålet jeg vil diskutere, er hvorvidt man kan tenke seg at redaktøransvaret gjelder for blogger på internett. For å se på dette må man igjen se på den funksjonelle definisjonen av redaktør og "blad eller tidsskrift".

I utgangspunktet vil jeg hevde at en blogg som er redigert og skrevet av en person, ikke er innbefattet av redaktøransvaret. Når bloggen er en personlig "dagbok", som opereres av en enkeltperson, er det ikke nødvendig med en ansvarsregulering som er påtenkt kompliserte medieforetak, straffelovens originære regler er tilstrekkelige.

I den senere tid har imidlertid flere blogger, blitt store og mektige bedrifter og varemerker, med mange som ytrer seg i kommentarfeltene. I disse tilfellene kan man kanskje tenke seg at en blogger kan ha tilnærmet samme rolle som en redaktør etter strl. §436. Jeg tror likevel at bloggen skal være temmelig profesjonalisert for at redaktøransvaret skal være aktuelt. Selv om en blogg er stor og mektig med mange lesere, er det likevel et forholdsvis enkelt medium i bunn og grunn, der straffelovens alminnelige regler er tilstrekkelig for at de som bør straffes blir straffet.

I USA er det imidlertid flere blogger som har utvidet og utviklet seg til å bli komplekse nettmedier med mange stemmer og stor innflytelse, for eksempel Huffington Post og Jezebel. I disse tilfellene er det liten tvil om at mediene i dag fremstår som nettmedier, som i norsk rett ville vært underlagt redaktøransvaret. Mest sannsynlig vil dette skje i Norge også, og jeg vil da anta at det bør gjøres en konkret vurdering i det enkelte tilfelle, for å se om vilkårene i §431 er oppfylt.

4.3.6 Andre grensedragninger

I denne delen av oppgaven har jeg forsøkt å vurdere hvorvidt redaktøransvaret bør gjelde på noen aktuelle nettmedier. Det er imidlertid mange andre jeg ikke har vurdert, blant annet mektige ikke-redigerte medier som Wikileaks, dersom det skulle komme en norsk variant. Som jeg allerede har nevnt, mener jeg at det sentrale ikke er formen eller formatet, men funksjonen – om mediet er et ”blad eller tidsskrift” og om det har en redaktør, jf. Strl. §431 jf. §436. Navnet er ikke avgjørende. Det sentrale er hvordan mediet opererer - hvilken funksjon det har.

5 Avslutning

Så lenge straffeloven 2005 ikke har trådt i kraft, er det usikkert hvorvidt det strafferettslige redaktøransvaret i straffeloven §431 gjelder på internett. Og når den trer i kraft, vil det fortsatt være mye som er uklart når det kommer til regulering av det strafferettslige redaktøransvaret på internett.

Som jeg har beskrevet i denne oppgaven, er det strafferettslige redaktøransvaret en del av et stort, presserettslig system i Norge. Selv om strl. §431 er en regel som sjelden kommer for retten, er rekkevidden av det strafferettslige redaktøransvaret sentral i forbindelse med ansvars plassering i mediene. Det at den gir redaktøren strafferettslig ansvar for det som kommer på trykk i bladet eller tidsskriftet, skaper forutberegnelighet for alle parter.

Bloggerkjennelsen, Rt. 2012 s. 1211, der Høyesterett kom fram til at trykt skrift i straffelovens §10 ikke gjelder på internett, klargjorde etter min mening hvor stort behov det faktisk er for å gjøre lovgivningen medienøytral. I dagens mediehverdag flyttes stadig mer redaksjonelt stoff over på internett. Hvorvidt stoffet foreligger på papir eller på internett, i papirmagasin eller ipad-magasin, virker etter min mening som et kunstig og gammeldags skille. Derfor mener jeg det er uheldig at denne skillelinjen finnes i lovteksten. Det skaper også et rettslig tomrom, der handlinger som er klart straffverdige ikke kan straffes, slik tilfellet var i Bloggerkjennelsen.

Dersom man forutsetter at redaktøransvaret gjelder på internett, slik jeg har gjort i oppgavens del 4.3, mener jeg det blir tydelig at det strafferettslige redaktøransvarets funksjonelle utforming ikke trenger å skape større problemer på nettmedier enn det gjør for papirmedier.

Etter min mening er ikke internett så veldig mystisk. Riktignok har verdensveven muliggjort en mengde av tekst og ytringer uten sidestykke. Muligheten for hvem som

helst til å nå ut til hvor mange som helst, er større enn noen gang før og i dagens samfunn ser vi stadige eksempler på nettets demokratiserende effekt. Den kan bidra til at nye stemmer blir hørt, men den åpner også døren for nye typer lovbrudd og krenkelser. På tross av dette, mener jeg at det ikke trenger å være vanskelig å overføre det strafferettslige redaktøransvaret, til nettbaserte og digitale medier, så lenge man holder fast ved det rettslige utgangspunkt: Etter norsk rett er "redaktøren av et blad eller tidsskrift" funksjonelt definert.

På grunn av den funksjonelle definisjonen, er det funksjonen, hva dette faktisk er og hvilken rolle det har, som er det sentrale. Etter min mening kan en slik funksjonell vurdering gjøres like godt på digitale medier som på tradisjonelle papirmedier. På samme måte som det er åpenbart at en telefonkatalog ikke er underlagt det strafferettslige redaktøransvaret, er det åpenbart at størsteparten av innholdet på internett ikke er det. Dersom man følger det strafferettslige redaktøransvarets system, mener jeg det ikke bør være nevneverdige vansker med å overføre dette til digitale medier. Det er klart at det vil være vanskelige grenseoppganger, noen av disse har jeg nevnt i oppgavens del 4, men i disse tilfellene mener jeg man må gjøre en konkret vurdering i det enkelte tilfellet.

Internett er et redskap for å overføre informasjon, som er kommet for å bli. De redaktørstyrte mediene har allerede vist at de kan overføres til digitale plattformer og likevel beholde sin troverdighet. Det etiske redaktøransvaret er godt etablert i norske nettmedier, som prydes med redaktørseglet for å vise at de tar sitt ansvar som seriøse, redigerte medier alvorlig. Jeg mener at lovgivningen snarest burde følge på, slik at man ikke får urimelig forskjellsbehandling basert på et kunstig og gammeldags skille.

6 Litteraturliste

Bøker:

- Eggen, Kyrre. Ytringsfrihet – vernet om ytringsfrihet i norsk rett. Oslo, 2002
- Eide, Martin. Den redigerende makt. Redaktørrollens norske historie. Fredrikstad, 2000

Artikler:

- Manhaus, Halvor. Redaktøransvar på internett. Oslo, 2005. Tidsskrift for Forretningsjuss 2/2005 s. 260 (Sitert fra Lovdata) [sitert 10.4.2013]
- Manshaus, Halvor. Ansvar for ytringer på Internett. Oslo, 2012. LoD-2012-111-21, (Sitert fra Lovdata) [sitert 28.3.2013]
- Lindahl Nyrud, Ina. Debattinnlegg I: Aftenposten, 6.12.12.

Forarbeider:

- Ot.prp. nr. 5 (1958) Om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov av 22. mai 1902 m.v.
- Ot.prp. nr. 4 (2003/2004) Om lov om endringer i lov om visse sider av elektronisk handel og andre informasjonssamfunnstjenester (ehandelsloven)
- Ot.prp. nr. 90 (2003/2004) Om lov om straff (straffeloven)
- Ot.prp. nr.19 (2007/2008) Om lov om redaksjonell fridom i media
- Ot.prp. nr. 22 (2008-2009) Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 (siste delproposisjon - slutføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgivning)
- Prop. 1. S (2012-2013) Programkategori 08.30 Medieformål
- Innstilling fra Straffelovrådet om ansvar for rettskrenkelser i trykt skrift (1958)
- NOU 1999:26 Konvergens - Sammensmelting av tele-, data- og mediesektorene
- NOU 1999:27 «Ytringsfrihed bør finde Sted» Forslag til ny Grunnlov § 100
- NOU 2011:12 Ytringsfrihet og ansvar i en ny mediehverdag

Lovkommentar:

- Bratholm, Anders og Matningsdal, Magnus. *Kommentar til Straffeloven Tredje Del - Forseelser (1998)*: Norsk lovkommentar nettversjon. [sitert 21.4.2013]

Merknad: Kommentarene jeg har brukt, bl.a til straffeloven kap. 43, er forfattet av Henry John Mæland. For å skille mellom Norsk lovkommentar nettversjon og Gyldendal Rettsdata, står Mæland oppnevnt som forfatter i fotnotene.

- Matningsdal, Magnus. *Noter til straffeloven på Gyldendal Rettsdata*. Notene er sist hovedrevidert 26.10.2012: Gyldendal Rettsdata. [sitert 21.4.2013]

Øvrige kilder:

- Vær Varsom-plakaten, nored.no/Etikk/Vaer-Varsom-plakaten
- Redaktørplakaten, nored.no/Redaktoeransvar/Redaktoerplakaten
- Redaktørseglet, nored.no/redaktoerseglet

Domsregister:

- Høyesterett

Rt-1971-350

Rt-1979-1590

Rt -1987 -764

Rt-1992-39

Rt-1998-652

Rt-2001-1379

Rt-2003-928

Rt-2003-1190

Rt-2007-764

Rt-2010-1381

Rt-2012-1211

- EMD

Handyside v. The United Kingdom, The European Court of Human Rights, Strasbourg, 7 December 1976

- Tingrettene

TOSLO-2011-75245

- Oslo Byfogdembete

Midlertidig forføyning, 4. Mars 2013